

OBSERVAȚII REFERITOARE LA IMPACTUL PRODUS ASUPRA
UNOR INSTITUȚII GENERALE ALE DREPTULUI PENAL DE
MODIFICĂRILE APORTATE PRIN ORDONANȚA DE URGENȚĂ A
GUVERNULUI NR. 18/2016

COMMENTS ON THE IMPACT CAUSED BY THE GOVERNMENT
EMERGENCY ORDINANCE NO. 18/2016 UPON SOME GENERAL
CRIMINAL LAW INSTITUTIONS

MIHAI DUNEA¹

Rezumat: Prezentul articol abordează o chestiune de actualitate în materie juridico-penală, respectiv problema impactului produs asupra anumitor instituții generale ale dreptului penal, prin intrarea în vigoare (de data recentă – 23 mai 2016) a dispozițiilor ordonanței de urgență a Guvernului nr. 18/2016, conținând prevederi de modificare și completare a Codului penal și a Codului de procedură penală. Direct sau indirect, aceste reglementări pot fi puse în legătură (printre altele) cu instituții penale generale precum: unele cauze de înlăturare a răspunderii penale (prescripția răspunderii penale și împiedicarea, respectiv încheierea unui acord de mediere cu privire la latura penală a cauzei); răspunderea penală a persoanei juridice și regimul sancționator specific infractorilor minori, coroborate cu problematica generală a raportului dintre conceptele de *limite speciale* – *limite generale* ale anumitor categorii de sancțiuni de drept penal; existența unității infracționale legale (sub forma infracțiunii complexe) sau a pluralității de infracțiuni (sub forma concursului ideal de infracțiuni), în raport de interacțiunea anumitor fapte penale determinate; natura juridică specifică care poate fi / trebuie să fie atribuită anumitor dispoziții de incriminare (nou introduse în Partea specială a Codului penal); corelarea sau lipsa de corelare a unor dispoziții penale substanțiale, respectiv procesual penale, vizând funcționarea anumitor instituții cu dublu natură juridică (materială și de procedură). Autorul schițează o analiză critică asupra acestor subiecte, relevând opinia sa cu privire la aspectele pozitive, precum și la cele perfectibile, ale modificărilor asumate de legiuitorul penal (delegat), emițând chiar unele propuneri *de lege ferenda* în considerarea momentului la care legiuitorul propriu-zis urmează să se pronunțe cu

¹ Asistent univ. dr., Universitatea „Alexandru I. Cuza” din Iași, Facultatea de Drept, e-mail: mihai.dunea@uaic.ro.

privire la respingerea ori aprobarea (cu sau fără modificări) a ordonanței de urgență în cauză.

Cuvinte-cheie: O.U.G. nr. 18/2016; Cod penal; Cod de procedură penală; modificări complete; prescripția răspunderii penale; împănarea; limite generale și limite speciale ale unor categorii de sancțiuni de drept penal; infracțiune complexă; concurs ideal de infracțiuni; act sexual cu un minor; incest; membru de familie; rudă în linie directă, frate sau soră; infracțiuni contra patrimoniului care au produs consecințe deosebit de grave; natură juridică; necorelări între reglementarea substanțială și cea procesuală penală în materia anulării renunțării sau amânării aplicării pedepsei.

Abstract: This article addresses a topical issue in the field of current Romanian criminal law, namely the issue of the impact produced on some general criminal law institutions by the entry into force (of recent date - May 23, 2016) of the provisions of the Government Emergency Ordinance no. 18/2016, containing provisions amending and supplementing both the Criminal Code and the Criminal Procedure Code. Directly or indirectly, these provisions may be linked (among others) with certain general criminal law institutions, such as: some of the causes of removal of criminal liability (prescription of criminal liability and reconciliation, namely the conclusion of a mediation agreement regarding the criminal side of some criminal case); the problem of criminal liability of legal entities and the specific sanctioning regime of under-aged offenders, in conjunction with the general issue of the relationship between the concepts of special limits and general limits of certain categories of criminal law sanctions; the existence of a legal unity of offence (in the form of the complex offence) or the existence of a plurality of offences (in the form of ideal concurrence of offences), in relation to the interaction of certain specified offences; the specific legal nature that can be / should be attributed to some special provisions describing offences newly introduced in the Special Part of the Criminal Code; the correlation or lack of correlation between some substantial criminal provisions and some procedural criminal provisions, regarding the functioning of certain institutions with dual legal nature (both substantial and procedural one). The author outlines a critical analysis on these topics, revealing his opinion about the positive aspects, as well as those still perfectible, of the changes made by the criminal legislator (delegate legislator), issuing even some proposals of improving the law, considering the point at which the legislature itself shall decide on the approval or rejection (with or without modification) of the emergency ordinance in question.

Keywords: Government Emergency Ordinance no. 18/2016; Romanian Criminal Code; Romanian Code of Criminal Procedure; amendments and additions; prescription of criminal liability; reconciliation; general limits and special limits of

certain categories of criminal law sanctions; the complex offense; ideal concurrence of offenses; sexual intercourse with a minor; incest; family member; relative in direct line, brother or sister; crimes against the patrimony with extremely serious consequences; legal nature; inconsistencies between the substantial criminal legislation and the criminal procedural legislation in regard to the institution of cancelling the renunciation or the postponement of applying the penalty.

1. Cadrul analizei

Începând cu data de 23 mai a anului 2016 au intrat în vigoare o serie de modificări și completări normative aduse Codului penal al României², Codului de procedură penală al României³ și Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară⁴, aportate prin ordonanța de urgență a Guvernului nr. 18/2016⁵, care a dispus și o viitoare republicare⁶ a celor două coduri, material și procesual penal. Deși (aparent), actul normativ astfel indicat a modificat (mai precis: a completat) o singură dispoziție din Partea generală a C. pen.⁷, trebuie remarcat împrejurarea că, dincolo de această completare directă, există și o serie de modificări / completări care vizează indirect (și) anumite instituții generale ale dreptului penal, deși prevederile cuprinse în O.U.G. nr. 18/2016 le reglementează ca modificări / completări care vizează (direct) anumite dispoziții cuprinse fie în Partea specială a C. pen., fie în C. proc. pen. Ne asumăm chiar afirmația că aceste din urmă modificări / completări tind a produce un impact mai pregnant asupra anumitor instituții generale ale dreptului penal, decât modificările / completările care privesc formal, direct, dispozițiile normative cuprinse în Partea generală a C. pen.

² Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicat în Monitorul Oficial al României (Partea I) nr. 510/2009 [în continuare, pe parcursul prezentului articol, vom folosi abrevierea „M. Of.” pentru a desemna Monitorul Oficial al României, respectiv abrevierea „C. pen.” pentru a desemna Codul penal în vigoare al României].

³ Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicat în M. Of. (Partea I) nr. 486/2010 [în continuare, pe parcursul prezentului articol, vom folosi abrevierea „C. proc. pen.” pentru a desemna Codul de procedură penală în vigoare al României].

⁴ Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară a fost publicată în M. Of. (Partea I) nr. 576/2004, fiind ulterior republicată în M. Of. (Partea I) nr. 827/2005.

⁵ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 18/2016 a fost publicată în M. Of. (Partea I) nr. 389/2016 [în continuare, pe parcursul prezentului articol, vom folosi abrevierea „O.U.G.” pentru a desemna ordonanțele de urgență ale Guvernului].

⁶ Potrivit art. VI alin. (1) și (2) din O.U.G. nr. 18/2016, atât C. pen. cât și C. proc. pen. urmează a fi republicate în M. Of. (Partea I), după aprobarea O.U.G. prin lege.

⁷ Este vorba despre art. 154 alin. 4 C. pen. – text în materia prescripției răspunderii penale – care a fost modificat / completat prin prevederile art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 18/2016.

Astfel, fără pretenția unei tratări exhaustive a problematicii instituțiilor penale generale afectate de modificările normative aportate prin O.U.G. nr. 18/2016, ne propunem să întrezărim, în continuare, impactul produs în materia dreptului penal – partea generală, de dispozițiile cuprinse în următoarele articole / puncte ale actului normativ pre-indicat: art. I pct. 1 (referitor la modificarea art. 154 alin. 4 C. pen.)⁸; art. I pct. 13 (referitor la completarea – prin adugarea alin. 6 – a art. 345 C. pen.) și art. I pct. 14 (referitor la modificarea / completarea art. 356 C. pen.)⁹; art. II pct. 2 (referitor la modificarea art. 25 alin. 5 C. proc. pen.)¹⁰; art. II pct. 100 (referitor la modificarea art. 396 alin. 10 C. proc. pen.) și art. II pct. 121 (referitor la completarea – prin introducerea alin. 4 – a art. 480 C. proc. pen.)¹¹. În secundar, vom puncta și scurte observații cu privire la alte dispoziții din O.U.G. nr. 18/2016, care pot fi puse în legătură cu instituțiile și probleme de analiză specifice dreptului penal – parte generală, respectiv acelea cuprinse în: art. I pct. 7 (vizând modificarea anumitor prevederi din art. 220 C. pen.)¹²; art. I pct. 11 (prin care se introduce în C. pen. art. 256¹)¹³;

⁸ După cum s-a indicat deja, această modificare vizează instituția prescripției și spunderii penale.

⁹ Aceste modificări produc consecințe în materia instituției și spunderii penale a persoanei juridice și – la un nivel de referință mai generic – în materia sancțiunilor de drept penal (mai precis: a pedepselor), referitor la raportul dintre conceptele: *limite speciale* – *limite generale de pedeapsă*.

¹⁰ Modificarea are legătură cu instituția penal substanțială împiedicării, în calitate de cauză de înlăturare a răspunderii penale, dar și de stingere a acțiunii civile (este vizat, de asemenea, și instituția medierii cu privire la latura penală a cauzei, impusă cu natura juridică de cauză *sui-generis* de înlăturare a răspunderii penale, prin jurisprudența obligatorie a instanței supreme – așa se vede decizia nr. 9/2015 pronunțată, ca hotărâre prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție, decizie publicată în M. Of., Partea I, nr. 406/2015, consultabil în format electronic, on-line, la adresa de internet, în 18 iunie 2016: <http://www.scj.ro/1093/Detailii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=120645>).

¹¹ Aceste modificări produc consecințe în materia instituției și spunderii penale a infractorului minor și – la un nivel de referință mai generic – în materia sancțiunilor de drept penal (mai precis: a măsurilor educative), referitor la existența și eventualul raport dintre conceptele: *limite speciale* – *limite generale ale măsurilor educative*, precum și asupra efectului produs de incidența cauzelor de atenuare a răspunderii penale asupra măsurilor educative.

¹² În urma acestor modificări, apreciem că se (re)deschide o problemă de interpretare a legii referitoare la absorbția (într-o unitate legală infracțională – infracțiune complexă pe conținut agravat) sau soluția concursului ideal între o infracțiune contra libertății și integrității sexuale (actul sexual cu un minor) și infracțiunea de incest.

art. II pct. 130 (prin care s-au modificat dispozițiile art. 581¹ alin. 2 C. proc. pen.)¹⁴ – r mânănd, desigur, o serie de alte prevederi de interes a c ror tratare excede, îns , actuala noastr preocupare, în cadrul de față .

2. Modificări în materia prescripției r spunderii penale

Potrivit art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 18/2016, s-a dispus modificarea / completarea art. 154 alin. 4 C. pen. Potrivit reglementării inițiale, art. 154 C. pen. (text cu denumirea marginală : „Termenele de prescripție a r spunderii penale”), consacra, în alin. 4, o excepție de la regula incidentă în materia momentului de la care se calculează termenul de prescripție a r spunderii penale (a datei de la care începe să curgă acest termen)¹⁵, dispunând: „În cazul infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, săvârșite față de un minor, termenul de prescripție începe să curgă de la data la care acesta a devenit major. Dacă minorul a decedat înainte de împlinirea majoratului, termenul de prescripție începe să curgă de la data decesului”. Se stipula astfel, implicit, (și) o veritabilă modificare (potențială) a duratei termenelor de prescripție a r spunderii penale în anumite cazuri (cele vizate de dispoziția legală în cauză).¹⁶

¹³ Completarea atrage, în opinia noastră, problema determinării naturii juridice a acestei norme de incriminare, care vizează agravarea r spunderii penale pentru unele infracțiuni contra patrimoniului, atunci când s-au produs consecințe deosebit de grave prin comiterea acestora.

¹⁴ Modificarea vizează o compatibilizare formală a unor raporturi procesuale penale la o instituție penală substanțială (renunțarea la aplicarea pedepsei, sub raportul anulării acesteia), fără a realiza însă și o compatibilizare pe fond a unor incongruențe ce se pot contura între reglementarea penală materială și aceea procesuală penală, în privința acestei instituții (și nu numai).

¹⁵ Astfel, potrivit art. 154 alin. 2 C. pen., regula este că termenele de prescripție a r spunderii penale încep să curgă de la data săvârșirii infracțiunii (cu precizarea că, în cazul infracțiunilor continue, continuate și de obicei, trebuie considerat acest moment ca fiind acela al epuizării activității infracționale, în timp ce pentru infracțiunile progresive se apreciază acel moment ca fiind data săvârșirii acțiunii sau inacțiunii).

¹⁶ Astfel, luând ca exemplu ipotetic ipoteza unei infracțiuni de viol comisă în anul 2015 asupra unui minor în etate de 15 ani la data săvârșirii infracțiunii, coroborând textele art. 218 alin. 3 C. pen. și art. 154 alin. 1 lit. b), respectiv alin. 2 C. pen., reiese un termen (general) de prescripție a r spunderii penale de 10 ani (care s-ar împlini, aadar, în anul 2025, când victima ar atinge vârsta de 25 de ani). Prin aplicarea art. 154 alin. 4 C. pen., prorogându-se momentul de la care se consideră că începe să curgă termenul de prescripție a r spunderii penale (formal și tot de 10 ani), până la împlinirea, de către victimă, a vârstei majoratului, reiese că termenul va începe să curgă din 2018 (când victima atinge 18 ani), împlinindu-se în 2028 (când victima atinge vârsta de 28 de ani). Or, acest aspect presupune că, de fapt, infractorul ar avea de așteptat (în acest caz particular), nu 10, ci 13 ani, de la data comiterii infracțiunii,

Menținând nemodificate dispozițiile existente în reglementarea anterioară (reglementarea inițială a C. pen. actual), legiuitorul și-a manifestat, prin intermediul O.U.G. nr. 18/2016, voința de a extinde această excepție și asupra altor categorii de infracțiuni, atunci când acestea au drept victimă un minor, astfel încât, prin art. I pct. 1 din actul normativ precizat, s-a dispus: «La art. 154 [C. pen. – s.n.], alin. 4 se modifică și va avea următorul cuprins: „În cazul infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, al celor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile, precum și al infracțiunii de pornografie infantilă [s.n.], sârurile începe de la data la care acesta a devenit major. Dacă minorul a decedat înainte de împlinirea majoratului, termenul de prescripție începe de la data decesului»». Prin urmare, conservând excepția anterior reglementată cu privire la data de începere a curgerii termenelor de prescripție a răspunderii penale (și – implicit – la durata reală, potențial majorată – indeterminată, dar determinabilă – a acestor termene) în cazul anumitor categorii de infracțiuni comise asupra unei victime care este o persoană fizică minoră (anume, infracțiunile contra libertății și integrității sexuale)¹⁷, legiuitorul a extins-o și asupra altor categorii de infracțiuni, (tot numai) atunci când sunt comise asupra minorilor (anume, asupra infracțiunilor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile¹⁸, precum și al infracțiunii de pornografie infantilă¹⁹).

pentru a-și vedea înlăturată răspunderea penală prin intermediul prescripției (generale). Din perspectiva sa, a adă, termenul de prescripție a răspunderii penale, într-o atare ipoteză, este mai mare (mai lung) decât termenul de prescripție a răspunderii penale pentru o infracțiune similară, de viol agravat, dar comisă fie asupra unei victime minore mai în etate (mai apropiată de 18 ani), ori asupra unei victime majore (cu reținerea unui alt element circumstanțial agravant care s-a condus la încadrarea faptei în art. 218 alin. 3 C. pen.)!

¹⁷ Incriminate în Capitolul VIII din Titlul I („Infracțiuni contra persoanei”) al Partii speciale a C. pen., art. 218-223 (conținând incriminarea violului, agresiunii sexuale, actului sexual cu un minor, coruperii sexuale a minorilor, răcolării minorilor în scopuri sexuale, hărțuirii sexuale). De precizat că prin O.U.G. nr. 18/2016 s-au operat modificări / completări inclusiv asupra unora dintre aceste norme de incriminare (respectiv: violul, agresiunea sexuală, actul sexual cu un minor, coruperea sexuală a minorilor); a se vedea art. I pct. 5-10 din O.U.G. nr. 18/2016.

¹⁸ Incriminate în Capitolul VII din Titlul I („Infracțiuni contra persoanei”) al Partii speciale a C. pen., art. 209-217 (conținând incriminarea sclaviei, traficului de persoane, traficului de minori, supunerii la muncă forțată sau obligatorie, proxenetismului, exploatarea ceretoriei, folosirii unui minor în scop de ceretorie, folosirii serviciilor unei persoane exploatate și – de la data intrării în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016 – a folosirii prostituției infantile). De precizat că prin O.U.G. nr. 18/2016 s-au operat modificări / completări inclusiv asupra unora dintre aceste norme de incriminare, separat de aspectul introducerii în vigoare a

Desigur că decizia legiuitorului este una de oportunitate a reglementării, prin aceasta punându-se în evidență anumite țeluri de politic penal similare aceluia care au determinat și reglementarea inițială a art. 154 alin. 4 C. pen., referitoare inclusiv la principiul interesului superior al minorului și la necesitatea unei cât mai largi și eficiente protecții a acestei categorii de subiecți de drept.²⁰ Singurele observații pe care le putem formula în raport de această completare a legii penale generale, prin intermediul O.U.G. nr. 18/2016, ar fi doar următoarele:

- Nu suntem convinși, pe deplin, de caracterul urgent, excepțional, al necesității care a impus această reglementare, prin intermediul unei ordonanțe de urgență (ne întrebăm care era aici împrejurarea care determina o imposibilitate de amânare a reglementării²¹, astfel încât aceasta să parcurgă procedura firească – desigur, mult mai lentă – a adoptării printr-o lege organică, izvor principal de bază în materia dreptului penal). Totuși, observăm că în cadrul formal al motivării necesității care a impus reglementarea prin O.U.G. nr. 18/2016, se regăsesc referiri la imperativul transunerii de urgență, în legislație, a efectelor unor decizii ale Curții Constituționale a României, precum și a prevederilor unor „acte comunitare cu impact atât asupra dreptului substanțial penal, cât și asupra dreptului procesual penal” cu privire la care se desfășoară „proceduri de infringement aflate în fază avansată”. Unul dintre aceste documente internaționale, astfel cum este el menționat în motivarea O.U.G. nr. 18/2016, este Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind combaterea

noii incriminări a folosirii prostituției infantile – art. 216¹ (respectiv: s-au operat modificări asupra formelor agravate ale traficului de minori și s-a extins incriminarea tentativei asupra infracțiunii de folosire a serviciilor unei persoane exploatate, precum și asupra noului inserat folosirii a prostituției infantile); a se vedea art. I pct. 2-4 din O.U.G. nr. 18/2016.

¹⁹ Incriminat în Capitolul I („Infracțiuni contra ordinii și liniștii publice”) din Titlul VIII („Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială”) al Partii speciale a C. pen., art. 374. De precizat că prin O.U.G. nr. 18/2016 s-au operat modificări / completări inclusiv asupra acestei norme de incriminare; a se vedea art. I pct. 15 al O.U.G. nr. 18/2016.

²⁰ Potrivit Expunerii de motive a noului Cod penal, se stipulează: „În același timp s-a prevăzut că în cazul infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, s-a vădit că de un minor, termenul de prescripție începe să curgă de la data la care acesta a devenit major, pentru a se crea astfel posibilitatea urmării acestor infracțiuni chiar dacă au fost descoperite la un interval de timp mai mare de la comiterea lor” – punctul 2.39 lit. c) al documentului, care poate fi consultat în format electronic, on-line, la adresa de internet: <http://www.cdep.ro/proiecte/2009/300/00/4/em304.pdf> (verificat la data de 18.06.2016).

²¹ A a cum impune dispoziția din art. 115 alin. 4 al Constituției României (revizuit și republicat).

abuzului sexual asupra copiilor, a exploatareii sexuale a copiilor și a pornografiei infantile, care, printre alte dispoziții, prevede și c : „Ar trebui facilitate cercetarea penală a infracțiunilor și punerea sub acuzare în cadrul procedurilor penale, pentru a se ține seama de dificultatea, pentru copiii victime, de a denunța abuzul sexual, precum și de anonimatul infractorilor în spațiul virtual. Pentru a garanta succesul cercetării și urmării penale în cazul infracțiunilor menționate în prezenta directivă, inițierea acestora ar trebui să nu depindă, în principiu, de sesizarea sau de formularea de acuzații în acest sens de către victimă sau de către reprezentantul său. Durata perioadei suficient de lungi pentru urmărirea penală ar trebui să fie stabilită în conformitate cu dreptul național”.²²

- Urmează să se determine în ce măsură extinderea (*in mala partem*, în raport de anumii infractori), a acestei excepții de la data curgerii (și de la însuși durata) termenelor de prescripție a răspunderii penale, în cazul anumitor categorii de infracțiuni (cele de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile și cele de pornografie infantilă), poate fi constituțional interpretat ca aplicabil și persoanelor care au comis astfel de infracțiuni (asupra unor victime ce sunt persoane minore), înainte de data intrării în vigoare a dispozițiilor legate în cauză (prin intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, cu toate discuțiile ce pot viza încălcarea anumitor componente esențiale care decurg din principiul fundamental al legalității incriminării, prin aceea că o ordonanță de urgență intră în vigoare în chiar ziua publicării sale în M. Of., și cu sensibile discuții referitoare la situația persoanelor care au comis asemenea infracțiuni, asupra unor minori, în chiar ziua publicării în M. Of. a O.U.G. nr. 18/2016). Ne exprimăm opinia de principiu că o asemenea extindere, fiind neprevizibilă și în detrimentul anumitor infractori, nu ar trebui să funcționeze decât în raport de infracțiunile de acest gen comise, asupra minorilor, de la data intrării în vigoare a respectivei norme

²² A se vedea art. (26) al Directivei, care poate fi consultat (de exemplu), în format electronic, on-line, la adresa de internet (verificat la data de 18.06.2016): <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0093>. Potrivit celor indicate în motivarea O.U.G. nr. 18/2016 (și unui document al Ministerului Afacerilor Externe al României, referitor la Directivele Uniunii Europene cu termen de transpunere depășit, de România, care fac obiectul unor acțiuni ce privesc necomunicarea măsurilor naționale de transpunere în dreptul intern, document care se poate consulta în format electronic, on-line, la adresa de internet, verificat pe 18.06.2016: <http://documents.tips/documents/lista-mae-privind-procedurile-de-infringement-asupra-romaniei-pentru-netranspunerea.html>), față de această Directivă procedura de infringement a fost declanșată încă din cursul anului 2014 (Cauza 2014/0192).

(de extindere a excepției), în viitor, iar nu i față de cazurile în care asemenea infracțiuni erau deja comise, asupra unor minori, înainte de 23 mai 2016 (termenele de prescripție a r spunderii penale pentru respectivele infracțiuni fiind deja în curs, potrivit dispozițiilor penale în vigoare la data comiterii faptelor – art. 154 C. pen., anterior modificării prin O.U.G. nr. 18/2016).

3. Modificări în materia sancțiunilor de drept penal (privind raportul dintre conceptele de *limite generale* – *limite speciale* ale sancțiunilor penale)

3.1. Cu titlu de *aspecte preliminare* acestei chestiuni, vom puncta (din rațiuni preponderent didactice), pe scurt, bine-cunoscuta distincție existentă (din punct de vedere științific, obiectiv) și constant relevată în doctrină, dintre conceptele de *limite generale*, respectiv *limite speciale* ale unei anumite categorii de sancțiuni juridice (juridico-penale, în particular, ținând cont de cadrul prezentei analize).

Astfel, raportându-ne la categoria sancțiunilor (juridice, juridico-penale în particular), s-a observat că acestea pot fi clasificate după multiple criterii. Printre acestea, raportându-ne la criteriul entității care instituie sancțiunea, putem distinge *sancțiuni prevăzute de legiuitor*, deci *sancțiuni abstracte* (descrise într-un text normativ, aadar neindividualizate în considerarea unei anumite situații concrete din realitatea obiectivă, prin urmare situate la un stadiu abstract de referință), respectiv *sancțiuni determinate de organul de aplicare* (de judecător, în ceea ce privește expunerea de față), deci *sancțiuni concrete* (individualizate judiciar în considerarea aspectelor obiective și subiective ale unei spețe determinate, dând expresie punctual sancțiunii abstracte prevăzute de lege pentru situații de tipul celei în cauză, aadar sancțiuni situate la un stadiu concret de referință). După un alt criteriu de clasificare, anume aptitudinea sancțiuni de a fi sau nu individualizată (adaptat) în considerarea unor aspecte particulare variate, sancțiunile juridice (juridico-penale, inclusiv) se împart în *sancțiuni nedeterminate* și *sancțiuni determinate*, cele din urmă putând fi *absolut determinate*, ori doar *relativ determinate*. Primele nu indic deloc (nici măcar în gen / specie / tip) felul sancțiunii²³, pe când celelalte îl indică într-o

²³ Spre exemplu, o asemenea formă de sancțiune ar fi aceea care ar stipula că un anumit tip de comportament urmează să atrage *cele mai severe reacții ale autorității*, respectiv că se

manier mai mult sau mai puțin strict, lăsând (cele relativ determinate²⁴), sau nu (cele absolut determinate²⁵) loc pentru individualizare, din punct de vedere al duratei sau cuantumului sancțiunii, în cadrul genului / tipului / speciei respective.

În considerarea faptului că principiul individualizării tinde a fi admis (în genere) ca un principiu fundamental în dreptul penal modern / contemporan, legiuitorul penal a limitat la maxim sancțiunile de drept penal absolut determinate pe care le instituie în dreptul pozitiv, axându-se, în principal, asupra sancțiunilor relativ-determinate, la nivel abstract.²⁶ Or, dacă ne raportăm la sancțiuni relativ-determinate, devin necesare determinările conceptelor de *limite generale*, respectiv *limite speciale* ale sancțiunii (ale unei anumite categorii de sancțiuni), tocmai pentru că o sancțiune relativ determinată presupune indicarea legală a tipului / speciei / genului sancțiunii, cu stabilirea unui palier de intensitate / durată / cuantum în care poate fi aceasta instituit în variii cazuri concrete; acest palier / interval al sancțiunii este jalonat de o valoare inferioară – o *limită minimă* – respectiv de o valoare superioară – o *limită maximă*.

va sancționa cu toată asprimea, fără a indica nici măcar generic felul sancțiunii aplicabile (ca tip / gen / specie).

²⁴ În cazul sancțiunilor relativ determinate, se prevede normativ tipul / genul / specia sancțiunii, precum și limitele între care se poate stabili și aplica aceasta (de ex.: pentru comiterea unei anumite infracțiuni, urmează să se aplica pedeapsa cu închisoarea, de la 1 la 5 ani), organul de aplicare a legii (în ceea ce privește analiza de față, instanța de judecată) urmând ca între respectivele limite să stabilească (și, eventual, să aplice) un cuantum / o durată concretă a acelui tip de sancțiune (spre exemplu, unei persoane care a comis o infracțiune, în anumite circumstanțe, i se va stabili o pedeapsă de 2 ani închisoare, altei persoane, care a comis o infracțiune în alte circumstanțe, i se va stabili o pedeapsă de 3 ani închisoare etc.).

²⁵ O sancțiune absolut determinată este aceea care, fiind indicată normativ în genul / tipul / specia sa, nu poate fi individualizată, adaptată în considerarea anumitor particularități ale unui caz concret, urmând să se aplice invariabil pentru toate cazurile de același fel, indiferent de variațiile obiective sau subiective existente între acestea. Spre exemplu, pedeapsa detențiunii pe viață nu poate fi adaptată, în momentul pronunțării, cazului concret. Astfel, dacă aceasta este unica pedeapsă prevăzută de lege pentru comiterea unei infracțiuni (cum este cazul, de pildă, potrivit art. 428 alin. 2 C. pen. – infracțiunea de genocid, forma agravată), instanța o va pronunța în mod egal pentru oricare persoană care a săvârșit respectiva infracțiune, fără a o putea adapta suplimentar față de dispunerea sa legală (abstractă).

²⁶ Considerăm că precizarea *la nivel abstract* referitor la instituirea sancțiunilor relativ determinate, ca regulă, în dreptul penal actual, este necesară, deoarece, la nivelul sancțiunii concret determinate (judiciar stabilite) ne aflăm în fața unei sancțiuni absolut determinate, care, odată pronunțată, nu mai poate fi – în principiu – ulterior modificată, în mod normal, infractorului stabilindu-i-se precis, cu exactitate, sancțiunea concretă strict corespunzătoare gravității faptei comise și pericolozității sale, manifestate prin săvârșirea acesteia.

Prin variațiile acestor limite, prevăzute de lege în considerarea unor tipuri distincte de fapte ilicite (aspect combinat cu acela al speciei de sancțiune relativ-determinat prevăzut pentru genul de comportament în cauză), se poate exprima aprecierea abstractă a legiuitorului referitor la pericolozitatea socială a tipului de fapt avut în vedere, precum și la importanța abstractă a valorii sociale / relațiilor sociale protejate (ocrotite) prin reglementarea, ca ilicită, a acesteia. Spre exemplu, se impune cu evidentă împrejurarea că furtul este un tip de conduită infracțională mai puțin periculoasă pentru societate decât violul, respectiv că acesta este apreciat a fi mai puțin grav decât omorul, prin aceea că, pentru prima incriminare indicată, pedeapsa legală prevăzută este închisoarea de la 6 luni la 3 ani (sau amenda), pentru a doua este închisoarea de la 3 la 10 ani (și interzicerea exercitării unor drepturi), iar pentru a treia, pedeapsa prevăzută este închisoarea de la 10 la 20 de ani (și interzicerea exercitării unor drepturi).²⁷

Toate aceste variații (în combinații multiple posibile) alcătuiesc conceptul de *limite speciale* (ale sancțiunii de drept penal reprezentat de pedeapsă, în exemplul particular înfățișat). Precizarea că sunt limite *speciale* se impune deoarece ele sunt particulare (proprii, specifice) fiecărei fapte ilicite în parte (fiecarei infracțiuni, dacă este să ne raportăm doar la materia dreptului penal), deosebind-o pe aceasta (și sub acest aspect) din punct de vedere sancționator, de alte fapte din aceeași categorie a ilicitului juridic, imprimându-i un specific aparte (în plus, în dreptul penal, normele de incriminare – care conțin, obligatoriu, fiecare în parte, propria dispoziție sancționatorie, prevăzută direct sau indirect – fac parte din domeniul propriu al *speciale* a acestei ramuri de drept). Limitele speciale ale unei categorii de sancțiuni pot fi deosebite, ca efect al aplicării unor dispoziții legale exprese, corespunzător unor instituții generice denumite *cauze de modificare (atenuare sau, după caz, agravare) a răspunderii penale* (care pot fi atât generale²⁸, cât și speciale²⁹).

²⁷ În exemplificare au fost avute în vedere doar formele de bază („simple”) ale categoriilor de infracțiuni indicate. A se vedea dispozițiile cuprinse în C. pen. la art. 228, 218, respectiv 188.

²⁸ Cauzele generale de modificare a răspunderii penale (atât cele atenuante, cât și cele agravante) se împart în *stări* și *circumstanțe*. Sunt circumstanțe generale atenuante acele împrejurări, situații etc. reglementate, cu acest titlu, de legea penală (art. 75 C. pen.), producând – în caz de reținere – efectul strict determinat de legiuitor (art. 76 C. pen.). Reprezintă o stare generală de atenuare (ca regulă), rămânerea infracțiunii la stadiul de

Pe de alt parte, prin dispoziții normative generale (în cazul dreptului penal, prin prevederi cuprinse în Partea generală a C. pen.) se instituie (se poate institui) un cadru de ansamblu, panoramic, în care legiuitorul sîi auto-jaloneze însîi activitatea de stabilire a *limitelor speciale* ale unei anumite categorii de sancțiuni. Astfel, la nivel de principiu, ca regulă generală creia însîi auto-limitează el însuși cadrul decizional în instituirea limitelor speciale ale unei categorii de sancțiuni de drept (penal), pentru tipurile diverse de activități descrise ca ilicite, legiuitorul poate institui o valoare minim ireductibilă a unei categorii de sancțiuni, respectiv o valoare maximă fixă, de nedepășit, a acesteia, ca repere generice, în cadrul cărora urmează să cuprindă, ulterior, toate variațiile particulare speciale corespunzătoare unor activități ilicite diferite. Acestea reprezintă *minimul general* și *maximul general* – a adă, *limitele generale* – ale respectivei categorii de sancțiuni. Ca regulă fundamentală (art. 2 alin. 3 C. pen.), impusă prin natura / firescul lucrurilor (științific, obiectiv), limitele generale ale unei categorii de sancțiuni NU pot fi depășite, în nicio împrejurare, nici ca efect al aplicării dispozițiilor *cauzelor de modificare (atenuare sau, după caz, agravare) a rîspunderii penale* (fie acestea generale sau speciale).

De lege lata, dintre pedepsele principale, detențiunea pe viață (pedeapsă privativă de libertate pe durată nedeterminată)³⁰, nu cunoaște *limite* (nici generale, nici speciale), fiind o pedeapsă absolut determinată (încă de la nivel abstract); închisoarea (pedeapsă privativă de libertate pe durată determinată), pedeapsă relativ determinată (la nivel abstract), cunoaște *limitele generale* (minimul general: 15 zile; maximul general: 30 de ani)³¹, precum și limite speciale (diferite de la o incriminare la alta, potrivit

tentativ (pentru acele infracțiuni în cazul cărora tentativa este posibil și relevant penal – incriminat), producând efectul sancționator stabilit de legiuitor (art. 33 C. pen.; art. 36 alin. 3 C. pen.). Sunt circumstanțe generale agravante acele împrejurări, situații etc. reglementate, cu acest titlu, de legea penală (art. 77 C. pen.), producând – în caz de reținere – efectul strict determinat de legiuitor (art. 78 C. pen.). Reprezintă (în principiu) stări generale de agravare: comiterea unei infracțiuni în formă continuată, săvârșirea unui concurs de infracțiuni, comiterea unei infracțiuni în stare de recidivă ori de pluralitate intermediară; efectele produse în aceste cazuri sunt, de asemenea, strict reglementate de lege (art. 36 alin. 1; art. 39, 40 și 45; art. 43 și 45; art. 44 și 45 C. pen.). A se vedea și art. 146 și 147 C. pen., respectiv 128 și 129 C. pen.

²⁹ A se vedea, de pildă, art. 411 C. pen., respectiv (cu potențiale discuții privind natura sa juridică, aspect asupra căruia vom reveni) art. 256¹ C. pen. – nou introdus prin O.U.G. nr. 18/2016.

³⁰ Art. 56 C. pen.

³¹ Art. 60 C. pen.

oricrei dispoziții sancționatorii corespund toare fiecărei norme de incriminare în parte, indiferent de sediul reglementării – Partea specială a C. pen., legi penale speciale, legi extrapenale, care cuprind și unele dispoziții penale); amenda penală (pedeapsă relativ determinată, la nivel abstract), corespund toare atât infractorilor persoane fizice, cât și infractorilor persoane juridice (reglementată, în legislația actuală, potrivit sistemului specific al *zilelor-amend*), cunoaște, de asemenea, atât *limite generale* (pentru persoana fizică³² – minim general: 300 lei, maxim general: 200.000 lei; pentru persoana juridică³³ – minim general: 3.000 lei, maxim general: 3.000.000 lei), precum și *limite speciale* (cu particularitatea că, de regulă, acestea sunt stabilite tot prin dispoziții cuprinse în Partea generală a C. pen.³⁴, existând însă și excepții, anume dispoziții speciale inserate în structura / sau conexe unor norme de incriminare).

³² Conform art. 61 alin. 1 C. pen., se stabilește că pedeapsa cu „Amenda constă în suma de bani pe care condamnatul este obligat să o plătească statului”. Potrivit alin. 2 al aceluiași articol, se determină limitele generale ale amenzii penale, potrivit sistemului zilelor-amend, astfel: „Cuantumul amenzii se stabilește prin sistemul zilelor-amend. Suma corespunde toare unei zile-amend, cuprins între 10 lei și 500 lei, se înmulțește cu numărul zilelor-amend, care este cuprins între 30 de zile și 400 de zile”. Din coroborarea textelor indicate, reiese clar că amenda penală se determină ca *sumă* rezultat din înmulțirea numărului de zile-amend cu valoarea unei zile-amend, și adică limitele sale generale vor fi reprezentate de: minimul general – produsul înmulțirii numărului minim de zile-amend (30) cu valoarea minim posibilă pentru o zi-amend (10 lei), și adică, 300 lei; maximul general – produsul înmulțirii numărului maxim de zile-amend (400) cu valoarea maxim posibilă pentru o zi-amend (500 lei), și adică, 200.000 lei.

³³ Conform art. 137 alin. 1 C. pen., se stabilește că pedeapsa cu „Amenda constă în suma de bani pe care persoana juridică este condamnată să o plătească statului”. Potrivit alin. 2 al aceluiași articol, se determină limitele generale ale amenzii penale pentru persoana juridică, potrivit sistemului zilelor-amend, astfel: „Cuantumul amenzii se stabilește prin sistemul zilelor-amend. Suma corespunde toare unei zile-amend, cuprins între 100 și 5.000 lei, se înmulțește cu numărul zilelor-amend, care este cuprins între 30 de zile și 600 de zile”. Din coroborarea textelor indicate, reiese clar că amenda penală pentru persoana juridică se determină ca *sumă* rezultat din înmulțirea numărului de zile-amend cu valoarea unei zile-amend, și adică limitele sale generale vor fi reprezentate de: minimul general – produsul înmulțirii numărului minim de zile-amend (30) cu valoarea minim posibilă pentru o zi-amend (100 lei), și adică, 3.000 lei; maximul general – produsul înmulțirii numărului maxim de zile-amend (600) cu valoarea maxim posibilă pentru o zi-amend (5.000 lei), și adică, 3.000.000 lei.

³⁴ Ca regulă, limitele speciale ale amenzii penale pentru persoana fizică sunt reglementate potrivit art. 61 alin. 4 C. pen.: „Limitele speciale ale zilelor-amend sunt cuprinse între: a) 60 și 180 de zile-amend, când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită numai pedeapsa amenzii; b) 120 și 240 de zile-amend, când legea prevede pedeapsa amenzii alternativ cu pedeapsa închisorii de cel mult doi ani; c) 180 și 300 de zile-amend, când legea prevede pedeapsa amenzii alternativ cu pedeapsa închisorii mai mare de 2 ani.” Adică, aceste limite

Se observă faptul că, prin însăși natura lor, conceptele astfel descrise prezintă următoarea caracteristică inerentă / naturală / firească, obiectiv din punct de vedere științific: *limitele speciale* sunt valori dinamice, bazate pe varietate, diferite de la caz la caz (de la un tip de incriminare la altul); *limitele generale* reprezintă valori fixe, predeterminate (rigide, am putea spune), statice, comune tuturor cazurilor integrabile într-una și aceeași categorie de ansamblu. În plus, are aceeași valoare de axiomă împrejurarea că *limitele generale cuprind limitele speciale, acestea încadrându-se în cuprinsul celor dintâi* (altfel spus, *minimul general al unei categorii de sancțiune trebuie întotdeauna să fie inferior sau cel puțin egal cu cel mai redus minim special din acea categorie sancționatorie, iar maximul general trebuie întotdeauna să fie superior, sau cel puțin egal cel mai crescut maxim special din acea categorie sancționatorie*). A nega aceste staturi obiective din punct de vedere științific (a admite că ar putea exista minime speciale mai mici decât minimul general al respectivei categorii de sancțiune, sau că ar putea exista maxime speciale mai mari decât maximul general al respectivei categorii de sancțiune) ar semnifica o relativizare a însuși conceptelor în discuție, o anihilare a rațiunii de a se mai distinge între *limite generale* și *limite speciale*, mai exact spus, o devalorizare a noțiunii și conceptului (instituției) *limitelor generale*, care ar implica, practic, renunțarea la acestea.

Date fiind cele relevate astfel, apreciem că domeniul dihotomiei dintre conceptele (instituțiile) *limitelor generale* și *limitelor speciale* ale unei categorii de sancțiuni (juridice, de drept penal – în particular), constituie un caz rar care se prezintă ca excepție de la posibilitatea aplicării acelei reguli generale de interpretare în drept, potrivit căreia *specialia generalibus derogant*. Desigur că, prin afirmarea formală a acestei reguli, s-ar putea

speciale ale pedepsei amenzii, pentru persoana fizică, sunt de: a) 600 - 90.000 lei; b) 1.200 - 120.000 lei; c) 1.800 - 150.000 lei. În ceea ce privește amenda penală pentru persoana juridică, ca regulă, limitele speciale ale acestei pedepse sunt reglementate potrivit art. 137 alin. 4 C. pen.: „Limitele speciale ale zilelor-amendă sunt cuprinse între: a) 60 și 180 de zile-amendă, când legea prevede pentru infracțiunea respectivă numai pedeapsa amenzii; b) 120 și 240 de zile-amendă, când legea prevede pedeapsa închisorii de cel mult 5 ani, unică sau alternativ cu pedeapsa amenzii; c) 180 și 300 de zile-amendă, când legea prevede pedeapsa închisorii de cel mult 10 ani; d) 240 și 420 de zile-amendă, când legea prevede pedeapsa închisorii de cel mult 20 de ani; e) 360 și 510 de zile-amendă, când legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 20 de ani sau detențiunea pe viață”. Aadar, aceste limite speciale ale pedepsei amenzii, pentru persoana juridică, sunt de: a) 6.000 - 900.000 lei; b) 12.000 - 1.200.000 lei; c) 18.000 - 1.500.000 lei; d) 24.000 - 2.100.000 lei; e) 36.000 - 2.550.000 lei.

argumenta (aparent logic) o eventuală derogare de la limitele generale ale unei categorii de sancțiuni, prin instituirea unor limite speciale excedente celor generale, în privința anumitor tipuri determinate de conduite prohibite. Pe de altă parte, o asemenea atitudine legislativă ar situa voința legiuitorului în conflict ireductibil cu însuși legitimizele obiective, științifice, care guvernează inerent domeniul reglementării (a căror observare nu ar trebui să îi eludeze acestuia, în pofida afirmării capacității sale suverane de reglementare). Limitele generale fie sunt respectate de legiuitorul însuși, în activitatea normativă de instituire a limitelor speciale, fie sunt abandonate; *tertium non datur!*

A admite excepția unor limite speciale situate în afara limitelor generale ale categoriei sancționatorii respective constituie, în opinia noastră, o contradicție în termeni, ce nu poate fi surmontată nici măcar de afirmarea suveranității de reglementare a legiuitorului (în mod similar, credem, imposibilității de reglementare juridică, de către acesta, în sensuri contrare unor legitimize obiective, precum cele care se impun în spectrul fizic sau biologic al existenței).³⁵ În măsura în care o asemenea tendință și-ar impune în mod imperativ, legiuitorul ar trebui fie să adapteze corespunzător limitele generale ale categoriei de sancțiune în cauză, fie să renunțe complet la însuși conceptul de limite generale (și la reglementarea acestuia).

De parte de a se distanța, însă, de acest concept, este de observat că legiuitorul Codului penal actual s-a apropiat, în reglementarea expres în vigoare, de aceste postulate obiective, relevate constant de doctrină, prin aceea că, în cadrul unei dispoziții calificată expres drept *principiu general (fundamental, a adar)* al domeniului penal de referință – anume art. 2 alin. 3 C. pen., text din materia principiului legalității sancțiunilor de drept penal – se statuează, de principiu, că „nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia” (dispoziție formal echivalentă în

³⁵ Ar fi imposibil (în mod obiectiv) a se admite că, suveran fiind în aptitudinea sa de a reglementa, legiuitorul ar putea institui, spre exemplu, obligația destinatarilor legii de a (să zicem) levita timp de un minut, în fiecare zi, ori de a nu respira decât pe gură, chiar și în timpul somnului etc. Deși apropierea dintre ipoteze poate pare forțată, ne susținem opinia potrivit căreia ideea de bază care stă la temelie a afirmării acestor imposibilități de reglementare (în sensurile indicate) tinde a fi aceeași (transgresarea unor legitimize obiective, științifice, mai presus de puterea decizională suverană a legiuitorului), or: *ubi eadem ratio, ibi idem jus!*

legislația penal anterioară). Ne-am exprimat și cu altă ocazie³⁶ opinia potrivit căreia, în pofida unor critici ale doctrinei³⁷, prevederea expresă în cauză este bine-venită, tocmai pentru a formula explicit (formal și legal) un concept științific ireductibil al domeniului juridico(-penal) de referință. Critica doctrinară adusă inserării acestei dispoziții expresive viza tocmai faptul că ea ar fi inutilă, din moment ce nu s-ar putea concepe, obiectiv (științific) o ipoteză funcțională în care, odată legal afirmate (stabilite, impuse), limitele generale ale unei categorii de sancțiuni de drept penal să nu fie respectate (observate) în prevederea normativă a unor limite speciale ale respectivului tip de sancțiune.

În același cadru anterior³⁸ ne-am exprimat părerea că ar fi posibil (și chiar benefic) a se interpreta textul mai devreme indicat în sensul că, referitor la operațiunea de *stabilire* a sancțiunii, dispoziția ar urma să vizeze inclusiv activitatea de legiferare, impunând legiuitorului penal viitor să respecte limitele generale ale unei categorii sancționatorii, astfel cum au fost stabilite acestea de către legiuitorul anterior, sau, dacă nu le mai apreciază oportune pe acestea, să le modifice în prealabil dispunerii unor limite speciale excedentare, astfel încât noile valori generale să poată cuprinde reaprecierile unor limite speciale. Dincolo de acest deziderat interpretativ, am achiesat încă de atunci³⁹ la realitatea potrivit căreia, pentru a putea limita în mod real, în acest sens, pe legiuitorul viitor, reglementarea în cauză ar trebui să fie purtătoare a unei autorități care să i se impună acestuia în mod imperativ, din punct de vedere al ierarhiei normative. Cu alte cuvinte, această dimensiune a principiului legalității sancțiunilor de drept penal urmează să fie cu adevărat efectivă numai în cazul afirmării sale legale la nivel constituțional, altfel, legiuitorul organic (a adăra cel care are competență de legiferare inclusiv în domeniul penal) o va putea nesocoti.⁴⁰

³⁶ A se vedea, în acest sens – M.I. Michinici, M. Dunea, în: T. Toader (coordonator), M.I. Michinici, R. R. ducanu, A. Crișu-Ciocînt, S. R. dulețu, M. Dunea, *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 8-10.

³⁷ A se vedea, de pildă – G. Antoniu, în: G. Antoniu (coordonator), C. Bulai, C-tin. Duvac, I. Griga, Ghe. Ivan, C-tin. Mitrache, I. Molnar, I. Pascu, V. Pașca, O. Predescu, *Explicații preliminare ale noului Cod penal. Vol. I (art. 1-52)*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 20, 21.

³⁸ M. I. Michinici, M. Dunea, în: T. Toader (coord.) *et al.*, *op. cit.*, p. 8.

³⁹ *Idem.*, p. 9.

⁴⁰ A se vedea, în acest sens, și F. Streteanu, D. Nițu: *Drept penal. Partea generală. Curs universitar. Vol. I*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 56.

Din nefericire (în opinia noastră), prin intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, observăm că s-a creat exact o asemenea situație inacceptabilă, de instituire a unor excepții de la regula imposibilității reglementării unor limite speciale în afara limitelor generale ale unei categorii de sancțiuni de drept penal, legiuitorul (delegat - aspect ce considerăm că trebuie subliniat expres)⁴¹ ajungând să înfrângă, prin manifestarea sa de voință, însăși legitimele obiective, științifice, ale domeniului de reglementare!

3.2. Astfel, potrivit art. 1 pct. 13 din O.U.G. nr. 18/2016, s-a dispus completarea art. 345 C. pen. (normă de incriminare a faptei de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau al altor materii radioactive), *prin adugarea unui nou alineat* (al șaselea), având următorul cuprins: „Prin excepție de la dispozițiile art. 137 alin. (2) [C. pen. – s.n.], în cazul infracțiunii prevăzute în prezentul articol, *suma corespunzătoare unei zile-amend pentru persoana juridică* este cuprinsă între 500 și 25.000 lei” [s.n.].

Dispoziția nu ar avea nimic neobișnuit dacă ar veni să stabilească limite speciale ale pedepsei amenzii pentru persoana juridică, derogatorii de la cadrul de principiu al limitelor speciale ale amenzii penale pentru persoana juridică, reglementat în art. 137 alin. 4 C. pen., cu observarea și respectarea limitelor generale corespunzătoare. Referirea din textul nou introdus creează, însă, o excepție expres indicată de la prevederile art. 137 alin. 2 C. pen., sediu de reglementare pentru instituția *limitelor generale* ale pedepsei amenzii pentru persoana juridică.

Într-adevăr, este de observat că legiuitorul penal stabilește diferențele între variate limite speciale ale pedepsei amenzii (atât în raport de persoana fizică, cât și de persoana juridică), prin jocul numărului minim, respectiv maxim, al zilelor-amend (cuprinse între minimul general și maximumul general al numărului de zile-amend aplicabile), fără a modifica valorile minime și maxime – generale – ale sumei la care pot fi evaluate aceste zile-amend. Desigur, nimic nu l-ar putea împiedica pe legiuitor să procedeze și astfel, cu stipularea că, în mod asemănător imposibilității obiective, științifice, de a stabili un număr de zile-amend inferior minimumului general, ori superior maximumului general (cu titlu de minim, respectiv maxim special), legiuitorul nu ar trebui să poată nici să stabilească o valoare minimă

⁴¹ Putem doar exorta legiuitorul (penal) propriu-zis (Parlamentul), să nu aprobe ca atare aceste dispoziții ale O.U.G. nr. 18/2016, atunci când operațiunea în cauză va ajunge să fie întreprinsă, dacă s-ar consfinți o situație care, științific vorbind, prezintă un caracter cu totul inadmisibil, trebuind a fi remediată, ca o inadvertență periculoasă și îngrijorătoare.

special , corespunzătoare unei zile-amend , inferioară valorii minime generale, respectiv o valoare maximă specială superioară valorii maxime generale. Prin oricare dintre aceste procedee, s-ar ajunge la o ieşire, prin intermediul unor limite speciale, din cadrul limitelor generale ale pedepsei amenzii, aspect – după cum am indicat deja – inadmisibil / inacceptabil din punct de vedere obiectiv / tiinţific (atâta vreme cât se menţine recunoaşterea formală , prin reglementare, a conceptului de *limite generale de pedeapsă*).

Prin prevederea nou inserată în art. 345 C. pen. (alin. 6), prin art. I pct. 13 din O.U.G. nr. 18/2016, se indică explicit că , *prin excepţie de la art. 137 alin. 2 C. pen.* (adică de la textul care stabileşte *limitele generale* ale pedepsei amenzii în cazul persoanei juridice), valoarea la care poate fi apreciată o zi-amendă pentru persoana juridică (înfractoare condamnată pentru săvârşirea infracţiunii de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau al altor materii radioactive), nu se va determina între 100 şi 5.000 de lei, ci între 500 de lei şi 25.000 de lei. Fără a se putea discuta (decât, eventual, sub aspectul oportunităţii) cu privire la derogarea sub aspectul minimului special (căci 500 de lei, ca valoare minimă specială a unei zile-amendă , se integrează fără probleme în limitele generale prevăzute de art. 137 alin. 2 C. pen.), este de observat că valoarea de 25.000 de lei (fără dubiu, *maxim special* al valorii ce se poate atribui unei zile-amendă , în cazul persoanei juridice care a comis infracţiunea incriminată de art. 345 C. pen.), reprezintă o sumă care depăşeşte (considerabil, chiar) *maximul general* al valorii ce se poate atribui unei zile-amendă , în cazul infractorului persoană juridică (adică 5.000 de lei, conform art. 137 alin. 2 C. pen.), fiind de *cinci ori mai mare*.

Aadar, fără a se deroga (şi) sub aspectul numărului maxim de zile-amendă care se pot aplica în acest caz persoanei juridice, modificarea unui parametru din cei doi, prin această însumare se obţine maximul general (ca sumă finală de achitat), al pedepsei amenzii pentru persoana juridică , determinată, în acest caz, *maximul special al amenzii aplicabile persoanei juridice* (care a comis infracţiunea de la art. 345 C. pen.) *să fie de cinci ori mai mare decât maximul general al pedepsei amenzii aplicabile persoanei juridice!* Nu putem (re)exprima, în mod suficient, absurdul unei asemenea soluţii în contradicţia obiectivă în care se situează , astfel, legiuitorul, faţă de legitimităţile tiinţifice care guvernează domeniul juridico-penal de reglementare. Or, în opinia noastră , acestea semnifică atingerea unui punct

inadmisibil, abuziv, al autorității de reglementare legislativă, care nu poate fi acceptat și care ar trebui corijat de urgență, fiind eradicat ca o abominabilă inadvertență normativă (de sperat, prin respingerea / aprobarea cu modificări corespunzătoare a acestei O.U.G., prin lege organică, de către Parlament).

3.3. O.U.G. nr. 18/2016 mai conține, înșurubată, încă o asemenea dispoziție, cu referire la o altă normă de incriminare. Astfel, potrivit art. I pct. 14 din O.U.G. nr. 18/2016, s-a dispus modificarea și completarea art. 356 C. pen. (normă de incriminare a faptei de infectare a apei), printre altele (și) prin adăugarea unui nou alineat (al treilea), având următorul cuprins: „Prin excepție de la dispozițiile art. 137 alin. (2) [C. pen. – s.n.], în cazul infracțiunii prevăzute în prezentul articol, suma corespunzătoare unei zile-amendă pentru persoana juridică este cuprinsă între 500 și 25.000 lei” [s.n.], adică exact aceeași dispoziție inserată și în art. 345 C. pen., comentat anterior. Bineînțeles, absolut toate aprecierile și observațiile deja exprimate, la punctul precedent al analizei, se raportează, ca atare, și asupra acestei modificări / completări legislative, cu aceeași propunere *de lege ferenda*.

3.4. Conex cu problematica astfel abordată se ridică și o altă chestiune, stimulată de alte prevederi cuprinse în O.U.G. nr. 18/2016, anume cea referitoare la *tipul limitelor sancționatorii care se pot distinge în cazul sancțiunilor penale reprezentate nu de pedepse, ci de măsuri educative*. Astfel, în mod asemănător cu ipoteza unor pedepse complementare, în materia măsurilor educative (sancțiuni de drept penal specifice și exclusive tragerii la răspundere penală a infractorilor minori), legea dispune cu privire la durata fiecărei specii de sancțiune în parte, dintre acestea, prin norme cuprinse în Partea generală a C. pen. Potrivit art. 117 C. pen., măsură educativă neprivativă de libertate a stagiului de formare civică se poate dispune pentru o perioadă de cel mult 4 luni; conform art. 118 C. pen., măsură educativă neprivativă de libertate a supravegherii se poate aplica pe o durată cuprinsă între 2 și 6 luni; art. 119 C. pen. stabilește că măsură educativă neprivativă de libertate a consemnării la sfârșit de săptămână se va putea impune pe o durată cuprinsă între 4 și 12 săptămâni; în art. 120 C. pen., legiuitorul dispune că măsură educativă neprivativă de libertate a asistării zilnice se ia pe o durată cuprinsă între 3 și 6 luni; potrivit art. 124 C. pen., măsură educativă privativă de libertate a internării într-un centru educativ se dispune pe o perioadă cuprinsă între unu și 3 ani; din interpretarea art. 125 C. pen. reiese că măsură educativă privativă de

libertate a intern rii într-un centru de detenție se poate dispune pe o perioadă cuprins între 2 și 5 ani, atunci când pedeapsa prevăzută de lege (a adăuga, pedeapsa abstractă) pentru infracțiunea comisă (pe caz concret, de către un infractor minor), ar fi amenda sau închisoarea cu un maxim special mai mic de 20 de ani, respectiv cu durata internării într-un centru de detenție următoare să se fixa între 5 și 15 ani, atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea comisă (pe caz concret, de către un infractor minor), ar fi închisoarea cu un maxim special de 20 de ani (inclusiv) sau mai mare, ori detențiunea pe viață.

În aprecierea noastră, din întreaga reglementare a regimului răsputerii penale a infractorului minor se poate desprinde concluzia că perioadele astfel prevăzute, pe durata cărora se poate dispune fiecare dintre tipurile de măsuri educative în parte (fie acestea neprivative, ori privative de libertate), constituie *limite generale* ale respectivelor sancțiuni de drept penal.⁴² Astfel, potrivit art. 123 C. pen., dacă minorul nu respectă, cu recredință, condițiile de executare a măsurii educative neprivative de libertate impuse, sau obligațiile eventual aplicate de instanță alături de această măsură educativă, precum și dacă acesta comite o nouă infracțiune în executarea unei asemenea măsuri educative, sau este judecat pentru o infracțiune anterioară concurentă celei pentru care a fost definitiv sancționat cu această măsură educativă, instanța (după caz) prelungește termenul măsurii educative respectiv, *dar fără a putea depăși, astfel, durata maximului prevăzută de lege pentru aceasta*, fie o înlocuiește cu o măsură educativă mai severă. În mod similar, potrivit art. 124, respectiv 125 C. pen. (cu precizarea că, în cazul din urmă, posibilitatea / obligativitatea înlocuirii cu o măsură educativă mai severă nu mai subsistă, deoarece nu există nicio altă măsură educativă mai drastică), dacă în perioada executării unei măsuri educative privative de libertate, ori în perioada executării măsurii educative a asistării zilnice ce a înlocuit măsură educativă privativă de libertate după executarea a cel puțin jumătate din durata internării, sau în perioada în care fostul minor este liberat din centrul educativ sau de detenție (în anumite condiții), acesta comite o

⁴² Admitem că o eventuală opinie contrară s-ar putea contura plecând de la limitele diferite prevăzute în art. 125 C. pen., pentru măsură educativă a internării într-un centru educativ, în funcție de gravitatea abstractă a infracțiunii comise de către minor, dar, prin coroborare cu restul reglementării în materie, suntem de părere că apare ca preponderent argumentabil soluția potrivit căreia măsurile educative au stabilite *limite generale* prin dispozițiile art. 117-120, respectiv 124 și 125.

nou infracțiune sau este judecat pentru o infracțiune concurentă și vârl anterior (sau, în ultimele dou cazuri, dac nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare sau obligațiile impuse), instanța poate prelungi m sura educativă privativă de libertate (revenind, dac este cazul, asupra deciziei de înlocuire sau de liberare), dar fără a depăși maximul prevăzut de lege pentru aceasta (sau, dac este vorba despre internarea într-un centru educativ, o poate înlocui cu internarea într-un centru de detenție). De asemenea, potrivit art. 128 C. pen., se stabilește că „În cazul infracțiunilor și vârlite în timpul minorității, cauzele de atenuare și agravare sunt avute în vedere la alegerea măsurii educative și produc efecte între limitele prevăzute de lege pentru fiecare măsură educativă” [s.n.].

Deși legiuitorul de la care a emanat actuala reglementare penală nu a prevăzut expres altfel, prin norme penale speciale, apreciem că nu este imposibil să se imagineze o situație în care s-ar fi prevăzut (sau s-ar prevedea, de acum încolo), pentru anumite infracțiuni determinate, ca, atunci când acestea ar fi comise de către infractori minori, limitele anumitor măsurii educative prin care ar urma să fie acționați sancționați pentru acele infracțiuni, să fie diferite față de limitele indicate în art. 117-120, respectiv 124 și 125 C. pen., cu precizarea că asemenea potențiale *limite speciale* ale măsurilor educative ar urma să se situeze între *limitele generale* pre- indicate (toate observațiile efectuate anterior, referitor la raportul dintre *limitele generale de pedeapsă* și *limitele speciale de pedeapsă* le considerăm aplicabile, *mutatis mutandis*, în problematica aici abordată).

3.5. În acest context, observăm că o critică asemănătoare celei formulate anterior (cu privire la impactul – apreciat de noi ca unul negativ – produs asupra conceptului de *limite generale* ale unei categorii de sancțiuni, ca urmare a modificărilor aporțate de O.U.G. nr. 18/2016, prin dispozițiile art. I pct. 13 și 14, asupra art. 345 și 356 C. pen.), se poate ridica și cu privire la *dispozițiile art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016, prin care se modifică art. 396 alin. 5 și 10 din C. proc. pen.* Astfel, potrivit textului de lege în configurația astfel dată, se dispune: „Când judecata s-a desfășurat în condițiile art. 375 alin. (1), (1¹) și (2) [C. proc. pen. – s.n.], când cererea inculpatului ca judecata să aibă loc în aceste condiții a fost respinsă sau când cercetarea judecătorească a avut loc în condițiile art. 377 alin. (5) ori art. 395 alin. (2), iar instanța reține aceeași situație de fapt ca cea recunoscută de către inculpat, în caz de condamnare sau amânare a aplicării pedepsei,

limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii se reduc cu o treime, iar în cazul pedepsei amenzii, cu o parte trime. *Pentru inculpații minori, instanța va avea în vedere aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime*” [s.n.].⁴³

Această ultimă frază a textului legal indicat, inexistent anterior (introdus prin O.U.G. nr. 18/2016), ridică, în mod asemănător problemei instituirii unor limite speciale ale pedepsei amenzii pentru persoana juridică, care se situează (parțial) în afara limitelor generale ale acesteia, problema instituirii unor limite speciale ale unor măsuri educative, care se situează (parțial) în afara limitelor generale ale acestora. Diferența (nicidecum calitativă) este că, dacă prin art. I pct. 13 și 14 din O.U.G. nr. 18/2016, se ajunge la depășirea maximumului general al categoriei sancțiunii (amendă pentru persoana juridică) prin instituirea unei limite maxime speciale, prin dispozițiile art. II pct. 100 din același act normativ se ajunge la acreditarea unor limite minime speciale a măsurilor educative privative de libertate, inferioare limitelor minime generale ale acestora (reducându-se limitele – generale – cu o treime, reiese că se va putea aplica o măsură educativă pe o durată minimă mai redusă decât durata minimumului general prevăzut de art. 124 C. pen. – 1 an – sau 125 C. pen. – după caz, 2 sau 5 ani).⁴⁴

Dincolo de aceste aspecte, este de observat că prin modificările în cauză aduse (direct) C. proc. pen., prin O.U.G. nr. 18/2016, se creează o excepție discutabilă cu privire la regimul (general) al modului în care se reflectă efectele cauzelor generale sau speciale de modificare a răspunderii penale (de agravare sau de atenuare – în acest caz, de atenuare), asupra răspunderii penale a infractorilor minori, respectiv asupra măsurilor educative aplicabile acestora. Astfel, incidența concretă a oricărei alte cauze de atenuare sau agravare, fie aceasta generală sau specială, într-o speță vizând o infracțiune comisă de un minor, nu va produce efecte decât asupra

⁴³ În textele la care se face referire în articolul citat, este vorba despre instituția *procedurii în cazul recunoașterii învinuirii*, care, sub aspectul calificării naturii sale juridice, din punct de vedere al dreptului penal material (substanțial), constituie o cauză specială de reducere (atenuare) a răspunderii penale.

⁴⁴ Practic, în asemenea cazuri, infractorului minor îi se va putea aplica fie internarea în centrul educativ pe o perioadă cuprinsă între 8 luni și 2 ani, fie internarea într-un centru de detenție pe o perioadă cuprinsă între 16 luni (1 an și 4 luni) și 40 de luni (3 ani și 4 luni), sau – după caz – între 40 de luni (3 ani și 4 luni) și 10 ani.

alegerii m surii educative aplicabile acestuia, dar, odat m sura educativ aleas , limitele între care se va putea dispune r mân neschimbate. Numai atunci când intervine cauza special de atenuare reprezentat de recunoa terea învinuirii (nu îns i – în observarea principiului simetriei – atunci când ar interveni o cauz special de agravare a r spunderii penale), dar nici m car atunci în toate cazurile (ci doar dac instanța se orientează spre m surile educative privative de libertate, iar nu i spre cele neprivative de libertate), efectul produs nu mai este doar acela de orientare a instanței c tre m sura educativ de aplicat, ci i acela de modificare a limitelor între care se va putea aplica m sura educativ privativ de libertate, cu reluarea subsecvent a preciz rii c , astfel, se impune (i) un minim de aplicare inferior minimului *general* al fiec rei m suri educative privative de libertate în parte!⁴⁵

Apreciem, drept urmare, c legiuitorul penal ar trebui s mediteze cu maxim atenție la oportunitatea reglement rii exprese a binomului *limite generale – limite speciale* i în materia m surilor educative, precum i la necesitatea de a corobora dispozițiile nou inserate în materie procesual penal cu prevederile generale privind minoritate, cuprinse în C. pen. (mai ales cu prevederile art. 124, 125 i 128 C. pen.), pentru a realiza o reglementare de ansamblu coerent , echilibrat , echitabil i – astfel – eficient . În acest context (i în lipsa unor asemenea dovezi de contemplare, în ansamblu, a implicațiilor generice produse de intervenția legislativ efectuat - intempestiv - în materie penal i procesual penal), înclin m s calific m drept criticabile i modific rile aduse, prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016, articolului 396 alin. 10 C. proc. pen. (i – implicit – reglement rii penale generale materiale).

3.6. Prevederi asem n toare celor inserate în art. 396 alin. 10 C. proc. pen., prin art. II pct. 100 din *O.U.G. nr. 18/2016*, au fost aduse prin *art. II pct. 121*

⁴⁵ Astfel, de pild , dac minorul comite tentativa unei infracțiuni, iar instanța optează pentru m sura educativ a intern rii în centrul educativ (fiind întrunite condițiile legale de dispunere a acesteia), va trebuie s o aplice pentru o perioad determinat , cuprins între 1 i 3 ani. Chiar dac ar exista în plus i circumstanțe atenuante, acela i ar fi efectul. În schimb, dac minorul consum (chiar în prezența unor circumstanțe agravante) acea infracțiune, dar apoi recunoa te învinuirea, instanța (dac s-ar orienta spre aceea i m sur educativ), nu ar mai putea-o dispune decât pentru o perioad determinat cuprins între 8 luni i 2 ani! Inechitatea (chiar absurdul) evidențiat prin acest exemplu credem c ne dispensează de orice dezvolt ri subsecvente ale caracterului criticabil al opțiunii legislative impuse în materie penal prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016 i modificarea astfel operat asupra art. 396 alin. 10 C. proc. pen.

din acest act normativ și asupra art. 480 C. proc. pen. Astfel, în materia instituției acordului de recunoaștere a vinovăției⁴⁶, reglementat (inclusiv prin) articolul 480 C. proc. pen., a fost inserat un text nou (alin. 4), prin care se dispune: „Inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o parte a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii. Pentru inculpații minori se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime” [s.n.].

Toate aprecierile și observațiile anterior efectuate cu privire la modificările aduse prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016, în privința art. 396 alin. 10 C. proc. pen. (și implicit – asupra dreptului penal material) se mențin, ca atare, și în legătură cu aceste modificări / completări legislative.

4. Modificări care au legătură cu instituția împiedicării

Potrivit art. II pct. 2 din O.U.G. nr. 18/2016 s-a dispus modificarea art. 25 alin. 5 C. proc. pen. Anterior acestei modificări, textul în cauză (reglementare din materia rezolvării acțiunii civile în procesul penal) prevedea după cum urmează: „În caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi, lit. e), f), g), i) și j), precum și în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă”.⁴⁷ În momentul de față, ulterior intrării în

⁴⁶ Instituție distinct de aceea a recunoașterii învinuirii, dar transformată, odată cu intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, la rândul ei (din punct de vedere al dreptului penal material), într-o cauză specială de atenuare / reducere a răspunderii penale – natură juridică ce nu îi putea fi atribuită anterior, când constituia o instituție cu natură juridică exclusiv procesuală penală, iar nu și de drept penal substanțial.

⁴⁷ De menționat că toate prevederile la care se face trimitere în acest text legal sunt cuprinse în C. proc. pen. Astfel, art. 16 C. proc. pen. prevede cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, dispunând (vom selecta doar dispozițiile indicate în art. 25 alin. 5 C. proc. pen. anterior modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016): „Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă: (...); b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege; (...); e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică; g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură

vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, textul art. 25 alin. 5 C. proc. pen. este formulat astfel: „În caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi, lit. e), f), i) și j), în caz de încetare a procesului penal ca urmare a retragerii plângerii prealabile, precum și în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2), instanța lasă nesoluționat acțiunea civilă”.

Din coroborarea celor două forme ale dispoziției legale de referință, reiese că, anterior modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, instanța penală lăsa nesoluționat acțiunea civilă (exercitată în cadrul procesului penal, în legătură cu prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale din acel proces) și în caz de împăcare, respectiv de încheiere a unui acord de mediere, în condițiile legii (cu privire la latura penală a cauzei), pe când, ulterior intrării în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, în aceste două (din urmă) cazuri, instanța penală nu va lăsa nesoluționat acțiunea civilă, ceea ce semnifică faptul că *o va soluționa*.

Apreciem că modificarea astfel adusă C. proc. pen. implică și o salutară coroborare a dispozițiilor procesuale penale cu cele ale dreptului penal material în materia instituției împăcării. Astfel, potrivit art. 159 C. pen., se dispune (conform alin. 2) că „împăcarea în lătură spunderea penală și stinge acțiunea civilă”, instituția în cauză constituind singura cauză de înlăturare a răspunderii penale în raport de care de care legiuitorul prevede expres și efectul cumulativ de stingere a acțiunii civile (ceea ce, în aprecierea noastră, o recomandă pe aceasta drept singura cauză de înlăturare a răspunderii penale care stinge și acțiunea civilă, distingând-o și sub acest aspect - de retragerea plângerii prealabile).⁴⁸ În aceste condiții, apăsarea ca o

răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii; (...); i) există autoritate de lucru judecat; j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii”. Potrivit art. 486 alin. 2 C. proc. pen. (text în materia soluționării acțiunii civile în procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției), se dispune: „În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța [penală – s.n.] lasă nesoluționat acțiunea civilă. În această situație, hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile”.

⁴⁸ În acest sens, a se vedea și: M.I. Michinici, *Despre caracterul total și necondiționat al retragerii plângerii prealabile*, în *Buletinul științific al Universității „Mihail Kogălniceanu”* din Iași, nr. 8/1998; M.I. Michinici, în: M. Zolyneak, M.I. Michinici, „Drept penal. Partea generală”, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1999, p. 492; M. I. Michinici, M. Dunea, în: T. Toader (coord.) *et al., op. cit.*, p. 267; F. Streteanu, R. Moroanu: *Instituții și infracțiuni în noul Cod penal. Manual pentru uzul formatorilor SNG*, București, 2010, material ce se poate

inconsecvenț prevederea procesual penal potrivit c reia, în caz de împ care, instanța penal nu soluționa i acțiunea civil (desigur, în singurul fel posibil, anume, prin constatarea acesteia ca fiind stins), deoarece, astfel, se l sa deschis în mod inutil calea unei acțiuni civile separate în fața instanței civile, numai pentru ca odat astfel exercitat , s se constate, de fapt, împrejurarea c acțiunea civil este, oricum, stins .

Dispoziția actual , ulterior modific rii aduse prin art. II pct. 2 din O.U.G. nr. 18/2016 se integreaz în sensul unei de mult formulate (de c tre o parte a doctrinei) propuneri *de lege ferenda* (care produsese, la un moment dat, ecou, în legislația procesual penal anterioar într rii în vigoare, la 1 februarie 2014, a noilor coduri, penal i procesual penal)⁴⁹, motiv pentru care o apreciem drept o intervenție legislativ pozitiv , corect i util (pronunțându-ne i în trecut⁵⁰ cu privire la caracterul inexplicabil al rezolv rii legale prin care se dispunea l sarea nesoluționat a acțiunii civile, al turat celei penale, în caz de împ care).

V. Alte modific ri aporitate legislației penale i procesual penale prin O.U.G. nr. 18/2016 care pot fi puse în leg tur (i) cu instituții penale generale

5.1. Potrivit art. I pct. 7 din O.U.G. nr. 18/2016, s-a dispus modificarea (i completarea) art. 220 C. pen., text care incrimineaz fapta de act sexual cu un minor.⁵¹ Printre alte modific ri, s-a renunțat la reglementarea formei

consulta în format electronic, on-line, pe site-ul Consiliului Superior al Magistraturii: www.csm1909.ro .

⁴⁹ Prin modific rile aduse prin Legea nr. 356/2006 Codului de procedur penal de la 1968, în speș , art. 346 alin. 4, se ajunsese la statuarea potrivit c reia, în caz de retragere a plângerii prealabile (dar nu i de împ care a p rților), instanța penal l sa nesoluționat acțiunea civil , spre deosebire de reglementarea anterioar intervenirii acestei modific ri. A se vedea, în acest sens: M. I. Michinici, *Din nou despre caracterul total i necondi ionat al retragerii plângerii prealabile*, în revista *Dreptul*, nr. 9/ 2001, p. 108 .u.

⁵⁰ M. I. Michinici, M. Dunea, în: T. Toader (coord.) *et al.*, *op. cit.*, p. 267.

⁵¹ Pentru a facilita urm rirea expunerii, vom reproduce forma sub care se prezenta această norm de incriminare anterior intervenției O.U.G. nr. 18/2016, respectiv ulterior acestui moment. Astfel, în varianta inițial , art. 220 dispunea dup cum urmeaz : „(1) Raportul sexual, actul sexual oral sau anal, precum i orice alte acte de penetrare vaginal sau anal comise cu un minor cu vârsta între 13 i 15 ani se pedepsesc cu închisoarea de la unu la 5 ani. (2) Fapta prev zut în alin. (1), s vâr it asupra unui minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani, se pedepse te cu închisoarea de la 2 la 7 ani i interzicerea exercit rii unor drepturi. (3) Fapta prev zut în alin. (1), comis de un major cu un minor cu vârsta între 13 i 18 ani, când majorul a abuzat de autoritatea ori influen a sa asupra victimei, se pedepse te cu închisoarea de la 2 la 7 ani i interzicerea exercit rii unor drepturi. (4) Fapta prev zut în alin. (1)-(3) se

agravate a acestei fapte, întemeiat pe împrejurarea că „minorul este rudă în linie directă, frate sau soră”, or, mai corect spus, s-a preferat extinderea acestei forme agravate asupra tuturor cazurilor în care „minorul este membru de familie al majorului” (ipotezele cuprinse în prima formulă de raportare fiind integral acoperite de acelea cuprinse în formularea din urmă, care adaugă și situația altor persoane, celor dintâi, cu titlu de membri de familie⁵²).

Însă, prin această extindere a elementului circumstanțial agravant, credem că legiuitorul (delegat) (re)aduce în actualitate, sub o formă puțin modificată, o problemă controversată care a generat numeroase dezbateri și a atras chiar pronunțarea unei decizii obligatorii (ca soluție a unui recurs în interesul legii) de către instanța supremă, în perioada activității fostului Cod penal. Astfel, în materia incriminării violului, fostul Cod penal (Legea nr.

sancționează cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi, atunci când: a) minorul este rudă în linie directă, frate sau soră; b) minorul se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul fostului; c) a fost comis în scopul producerii de materiale pornografice. (5) Faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) nu se sancționează dacă diferența de vârstă nu depășește 3 ani”.

În forma actuală, posterioră acțiunii O.U.G. nr. 18/2016, dispoziția de incriminare în cauză este formulată astfel: „(1) Raportul sexual, actul sexual oral sau anal, precum și orice alte acte de penetrare vaginală sau anală comise cu un minor cu vârsta între 13 și 15 ani se pedepsesc cu închisoarea de la unu la 5 ani. (2) Fapta prevăzută în alin. (1), săvârșită asupra unui minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. (3) Fapta prevăzută în alin. (1), comisă de un major cu un minor cu vârsta între 15 și 18 ani, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi dacă: a) minorul este membru de familie al majorului; b) minorul se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul fostului sau acesta a abuzat de poziția sa recunoscută de încredere sau de autoritate asupra minorului ori de situația deosebit de vulnerabilă a acestuia, ca urmare a unui handicap psihic sau fizic ori ca urmare a unei situații de dependență; c) fapta a pus în pericol viața minorului; d) a fost comis în scopul producerii de materiale pornografice. (4) Fapta prevăzută în alin. (1) și (2) se pedepsesc cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi, atunci când: a) minorul este membru de familie; b) minorul se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul fostului sau acesta a abuzat de poziția sa recunoscută de încredere sau de autoritate asupra minorului; c) fapta a pus în pericol viața minorului; d) a fost comis în scopul producerii de materiale pornografice. (5) Faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) nu se sancționează dacă diferența de vârstă nu depășește 3 ani. (6) Tentativa la infracțiunile prevăzute în alin. (1)-(4) se pedepsește”.

⁵² Astfel, potrivit dispozițiilor cuprinse de art. 177 C. pen. (cu denumirea marginală: „Membru de familie”), se prevede: „(1) Prin membru de familie se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceluia dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești”.

15/1968), ajunsese să prevadă, ca formă agravată a acelei infracțiuni, fapta comisă asupra unui membru al familiei (art. 197 alin. 2 lit. b¹) – noțiune care includea (printre altele) și categoria ascendenților / descendenților, precum și pe aceea a fraților și surorilor, dacă aceștia locuiau în gospodărie împreună cu făptuitorul.⁵³ Pe de altă parte, prin articolul 203 din C. pen. anterior, se incrimina incestul, ca reprezentând „raportul sexual între rude în linie directă sau între frați și surori”.

Deoarece aparuse o practică neunitară cu privire la corectă încadrare juridică a ipotezei în care o persoană viola (prin întreținerea unui raport sexual), o victimă față de care avea calitatea de rudă în linie directă, ori de frate sau soră (alături de care, eventual, și locuia în gospodărie), Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată cu soluționarea unui recurs în interesul legii, în rezolvarea căruia a dispus (prin decizie obligatorie pentru instanțe, potrivit art. 414⁵ alin. 4 C. proc. pen. anterior – de la 1968) „că raportul sexual săvârșit (...) atunci când victima este membru al familiei, prin constrângerea acesteia sau profitând de imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința (...) constituie infracțiunea de viol prevăzută de art. 197 alin. 1 raportat la alin. 2 lit. b¹) (...), iar în cazul în care raportul sexual a avut loc între rude în linie directă sau între frați și surori se va reține, în concurs, și infracțiunea de incest prevăzută de art. 203 (...).”⁵⁴

Codul penal actual incriminează, în continuare, incestul, ca reprezentând „raportul sexual consimțit, săvârșit între rude în linie directă sau între frați și surori” (art. 377), integrându-i în continuare pe aceștia în înțelesul noțiunii de *membru de familie* (e adevărat, cu modificarea – față de fosta reglementare – că nu mai solicită, pentru verificarea acestei calități, între aceste persoane, și condiția de a locui în gospodărie împreună cu făptuitorul). Pe de altă parte, în incriminarea (agravată) actuală a violului (și de altfel - pentru identitate de rațiune - și în reglementarea agravată a agresiunii sexuale, respectiv în incriminarea agravată inițial, de până la O.U.G. nr. 18/2016, a actului sexual cu un minor), s-a preferat raportarea doar la o victimă „rudă în linie directă, frate sau soră” [art. 218 alin. 3 lit. b) C. pen.; art. 219 alin. 2 lit. b) C. pen.; art. 220 alin. 4 lit. a) C. pen., anterior

⁵³ Art. 149¹ C. pen. anterior, coroborat cu art. 149 C. pen. anterior.

⁵⁴ Decizia nr. 17/2008 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată în Monitorul Oficial nr. 866/2008, consultabilă, în format electronic, on-line, la adresa de internet (verificată la data de 18 iunie 2016): <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=86082>.

modificării prin O.U.G. nr. 18/2016], iar nu la victima „membru de familie” în raport de fapt, tocmai „pentru a rezulta cu claritate că această faptă absoarbe incestul, punând astfel capăt incertitudinilor din practica judiciară cu privire la acest aspect”.⁵⁵

Menținând în incriminarea formei agravate a violului și a agresiunii sexuale referirea la victima „rud în linie directă, frate sau soră”, dar schimbând raportarea, în cazul actului sexual cu un minor, la victima „membru de familie” [atât în art. 220 alin. 4 lit. a) C. pen., cât și prin adugarea acestei forme de agravare variantei modificate din alin. 3 al aceluiași articol, tot la lit. a)], legiuitorul delegat credem că (re)deschide în materia actului sexual cu un minor, controversa existentă, în fosta legislație, în materie de viol, referitor la raportul de absorbție sau concurență cu incestul, precum și problema posibilei reactivări (*mutatis mutandis*) a efectelor deciziei nr. 17/2008 a Secțiilor Unite ale instanței supreme.

Astfel, până la această modificare, se putea aprecia că incestul se absorbea în infracțiunea de act sexual cu un minor⁵⁶ (dacă victima era minor și rudă în linie directă ori frate / soră, iar actul sexual cu un minor se realiza sub forma unui raport sexual) – care constituia, astfel, o infracțiune complexă pe conținutul său agravat – iar, în cazul în care actul sexual cu un minor se comitea asupra unui alt membru (minor) al familiei, decât o rudă în linie directă, ori frate sau soră, împrejurarea rămânea de valorificat doar în cadrul procesului de individualizare judiciară a pedepsei pentru infracțiunea în formă de bază (sau în altă formă agravată). În momentul de față, indiferent asupra cui membru al familiei, persoană minoră, s-ar comite infracțiunea de act sexual cu un minor, urmează să se rețină forma agravată a acestei infracțiuni [prevăzută, după caz, la art. 220 alin. 3 lit. a) C. pen., ori la alin. 4 lit. a) al aceluiași articol], indiferent dacă se întrunesc, sau nu, și elementele

⁵⁵ Citat din *Expunerea de motive* a Codului penal actual (precit.), pct. 2.50.

⁵⁶ În acest sens, a se vedea și – T. Toader, în: T. Toader (coord.) *et al., op. cit.*, p. 380; M. Udrioiu, V. Constantinescu: *Noul Cod penal. Codul penal anterior (prezentare comparativă, observații, ghid de aplicare, legea penală mai favorabilă)*, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 303; R. Moroșanu, în: C. Voicu, A.S. Uzlu, R. Moroșanu, C. Ghigheci, *Noul Cod penal. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 359; V. Dobrinioiu, N. Neagu: *Drept penal. Partea specială. Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 166; I. Ristea: *Drept penal. Partea specială. Vol. I (conform noului Cod penal)*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 182. A se vedea și (*mutatis mutandis*) – L. Barac: *Drept penal. Partea specială. Curs universitar*. Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 53.

constitutive ale infracțiunii de incest (raport sexual și calitatea de rude în linie directă, ori frate / sor).

Prin urmare, nu credem că este un raționament de ignorat acela în temeiul că ruia s-ar putea aprecia că, ori de câte ori fapta concretă (reprezentând act sexual cu un minor, forma agravată), întrunește, în plus, și elementele constitutive ale infracțiunii de incest, ar fi necesar să se angajeze, suplimentar, și răspunderea penală a infractorului pentru această faptă penală (cele două determinând existența unui concurs ideal de infracțiuni)⁵⁷, urmând ca atunci când un asemenea conținut suplimentar nu se verifică, și răspunderea sa penală să fie angajată numai pentru infracțiunea agravată de act sexual cu un minor.⁵⁸ Nu apreciem însă drept complet nerezonabilă nici opinia posibilă potrivit căreia, categoria persoanelor avute în vedere în reglementarea incestului fiind întotdeauna cuprinsă în aceea a persoanelor având statutul de membru de familie, s-ar propune să se considere că actul sexual cu un minor (realizat doar prin raport sexual) absoarbe întotdeauna incestul (când se verifică și elementele constitutive ale acestei fapte), constituind, în acest caz, o infracțiune complexă.

Astfel, deși nu credem că aceasta a fost intenția legiuitorului (delegat), se (re)configurează o controversă teoretică și doctrinară care tinde să tulbure interpretarea și aplicarea unitară a legii, motiv pentru care apreciem

⁵⁷ Astfel, mergând pe această direcție de interpretare, consecința modificării, prin O.U.G. nr. 18/2016, a referirii la *rudă în linie directă, frate sau sor*, cu aceea la *membru de familie*, în conținutul constitutiv agravat al actului sexual cu un minor, ar fi că s-a renunțat la soluția unității legale de infracțiune, sub forma infracțiunii complexe pe conținut agravat (renunțându-se, astfel, la absorbția incestului cu titlu de element circumstanțial agravant al actului sexual cu un minor), în favoarea soluției concursului ideal de infracțiuni între actul sexual cu un minor formă agravată (victima fiind un membru de familie) și infracțiunea de incest (atunci când minorul, membru de familie, este și rudă în linie directă, frate ori sor, iar actul întreprins întrunește caracterele unui *raport sexual*). Nu suntem însă, pe deplin convinși, că acest efect a fost unul urmărit (intenționat) de către legiuitorul penal (delegat) emitent al O.U.G. nr. 18/2016, mai ales că soluția contrară (inițial) a rămas nemodificată în cazul violului și al agresiunii sexuale.

⁵⁸ În momentul de față, optăm chiar să ne raliem acestui raționament, având în vedere și soluția ce fusese pronunțată prin decizia nr. 17/2008 a instanței supreme (*mutatis mutandis*). Pentru o opinie (minoritară) care aprecia aceasta drept o soluție corespunzătoare chiar și anterior modificării operate de O.U.G. nr. 18/2016 (a adăra, în raport de varianta originară a formei agravate a actului sexual cu un minor, referitoare la victima *rudă în linie directă, frate sau sor*), a se vedea – P. Dungan, T. Medeanu, V. Pa ca: *Drept penal. Partea specială (prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968). Vol. I*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 224.

critic (i) aceste modific ri aduse domeniului penal de reglementare prin O.U.G. nr. 18/2016.

5.2. Prin art. I pct. 11 din O.U.G. nr. 18/2016 s-a dispus introducerea unui nou capitol în titlul II din Partea special a C. pen. („Infrațiuni contra patrimoniului”), anume capitolul VI („Infrațiuni care au produs consecințe deosebit de grave”), format dintr-un singur articol, anume 256¹ C. pen. Textul în cauz (cu nota marginal : „Faptele care au produs consecin e deosebit de grave”) dispune dup cum urmeaz : „Dac faptele prev zute la art. 228, 229, 233, 234, 235, 239, 242, 244, 245, 247, art. 249-251 [C. pen. – s.n.] au produs consecin e deosebit de grave, limitele speciale ale pedepsei prev zute de lege se majoreaz cu jum tate”.⁵⁹ Prin producerea de *consecințe deosebit de grave* se înțelege, potrivit art. 183 C. pen., cauzarea, prin infracțiune, a unei pagube materiale mai mari de 2.000.000 lei.

Suntem de p rere c această dispoziție se adaug unui ir de prevederi (din nefericire, mai numeroase decât în reglementarea fostului Cod penal) cu o natur juridic incert , opțiunile posibile fiind reprezentate de: form (comun) agravat a unor infracțiuni distincte pe forma lor de baz (anume acelea la care se face referire normativ în cuprinsul textului de lege în cauz); infracțiune (complex) autonom , de sine-st t toare, care absoarbe într-un conținut constitutiv propriu faptele penale indicate în cuprinsul s u; cauz special de agravare a r spunderii penale pentru infracțiuni autonome distincte. În funcție de natura juridic ce se va determina, dintre aceste ipoteze, urmeaz a se observa efecte juridice diferite în raport de o serie de instituții generale de drept penal (precum: prescripția r spunderii penale; participația; existența unor condiții de existență ale st rii de recidiv etc.), dat fiind i prevederea din art. 187 C. pen. (referitoare la sensul noțiunii de *pedeaps prev zut de lege*), precum i împrejurarea c numeroase instituții generale ale dreptului penal î i leag / condiționeaz efectele de instituția *pedepsei prev zute de lege* pentru o anumit infracțiune.⁶⁰

⁵⁹ Este vorba despre o serie de infracțiuni contra patrimoniului, respectiv: furtul i furtul calificat, tâlh ria i tâlh ria calificat , pirateria, abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor, gestiunea frauduloas , în el ciunea i în el ciunea privind asigur rile, exploatarea patrimonial a unei persoane vulnerabile, fraudă informatic , efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos, acceptarea operațiunilor financiare efectuate în mod fraudulos.

⁶⁰ În acest sens, a se vedea i: M. Dunea, „Unele probleme privind semnifica ia normativ a expresiei *pedeaps prev zut de lege*”, articol publicat în volumul conferinței – imprimat electronic (pe C.D.) – organizate cu ocazia sesiunii anuale de comunic ri tiințifice

Pentru natura juridică de infracțiune (complex) autonom pledează, în opinia noastră, sediul materiei (articol de sine-stătător, singurul care alcătuiește o subdiviziune de sistematizare a Partii speciale a C. pen.: un capitol al unui titlu). Pe de altă parte, natura juridică de cauză specială de agravare a răspunderii penale tinde a fi susținută de lipsa unui conținut

organizat, în data de 15 aprilie 2016, de Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române – Conferința cu tema: „Intrarea în vigoare a noilor coduri. O primă evaluare”; M. Dunea, „Radiografia unei doctrine eterogene (și uneori auto-eterogene) în materia naturii juridice și structurii incriminării, *de lege lata*, a ultrajului și ultrajului judiciar”, articol prezentat la Conferința „160 de ani de învățământ juridic românesc”, organizat de către Facultatea de Drept a Universității „Alexandru I. Cuza” din Iași, în perioada 23-25 octombrie 2015; articolul a fost publicat în volumul conferinței, editat de editura Hamangiu (București, 2015), p. 239-253; M. Dunea, „Despre claritate și obscuritate normativă în materia conținutului infracțiunii atunci când se reglementează tendințe atenuante sau agravante ale legiuitorului penal. Reflecții privind determinarea unei anumite naturi juridice a dispoziției legale din art. 308 Cod penal român astfel cum a fost aceasta stabilită prin jurisprudența obligatorie a instanței supreme”, articol transmis la Conferința Internațională biennială, cu tema: „Sistemul juridic între stabilitate și reformă”, organizat de Facultatea de Drept și Științe Sociale a Universității din Craiova, în perioada 20-21.03.2015; articol publicat în Revista de Științe Juridice (Editura Universul Juridic, București), vol. 30 (2015), supliment (număr suplimentar) / 2015, p. 127-157; M. Dunea, „Observații privind raportul dintre opțiunile în determinarea naturii juridice a anumitor norme de incriminare și semnificația expresiei *pedeapsă prevăzută de lege*” / „Comments on the relation between the options in deciding the legal nature of certain indictment rules and the significance of the expression *prescribed penalty*”, (ISI-Proceedings) articol publicat, în limba română, în volumul Conferinței Internaționale de drept, studii europene și relații internaționale, ediția a III-a, cu tema „Dreptul între modernizare și tradiție. Implicații asupra organizării juridice, politice, administrative și de ordine public”, organizat de Facultatea de Drept a Universității „Titu Maiorescu” din București, 21-23 aprilie 2015, p. 750-758 (variante în limba engleză este publicat, în format electronic, în CD-ul imprimat ca volum electronic al lucrărilor conferinței); M. Dunea, „Approaches on the legal nature of the offense provided by article 200 from the new Romanian Criminal Code: murder or injury of the newborn committed by the mother” [„Reflecții asupra naturii juridice a faptei incriminate la art. 200 din noul Cod penal român: uciderea ori vătămarea nou-născutului stabilit de către mamă”] (articol indexat BDI), *Journal of Public Administration, Finance and Law (JOPAFI)*, Nr. special (Special issue) 1 (2014), p. 112-126 (articol care se poate consulta, în format electronic, on-line, la adresa de internet, verificat pe 18 iunie 2016: http://www.jopafl.com/uploads/special-issue-1-2014/APPROACHES_ON_THE_LEGAL_NATURE_OF_THE_OFFENSE_PROVIDED_BY_ARTICLE_200_FROM_THE_NEW_ROMANIAN_CRIMINAL_CODE.pdf); M. Dunea, „Expresii normative speciale ale politicii penale de factură atenuantă sau agravantă ale legiuitorului penal” / „Criminal Lawmaker Mitigating or Aggravating Special Normative Terms of Criminal Policy” (ISI-Proceedings), articol publicat, în limba română, în volumul Conferinței Internaționale „Uniformizarea dreptului: efecte juridice și implicații sociale, politice și administrative” / „Uniformization of the law: legal effects and social, political, administrative implications”, organizat de Facultatea de Drept a Universității „Alexandru I. Cuza” din Iași, 23-25 octombrie 2014, p. 696-704 (variante în limba engleză a articolului este publicat, în format electronic, în CD-ul imprimat ca volum electronic al lucrărilor conferinței)

constitutiv propriu al faptei astfel incriminate și de lipsa unei determinări directe a sancțiunii aplicabile, precum și de subordonarea sa (din punct de vedere al existenței, dar și sancționator) conținuturilor constitutive (și dispozițiilor de pedepsire) ale unor norme de incriminare cu existență autonomă de sine stătătoare. În schimb, principiul simetriei, raportat la fixarea (prin decizii obligatorii ale instanței supreme) a unei anumite naturi juridice a unor norme similare (spre exemplu, cele din art. 308 și 309 C. pen.)⁶¹, drept sedii (comune) ale formelor derivate prin atenuare sau agravare ale unor infracțiuni autonome la care se face referire în cuprinsul lor, ar acredita aceeași soluție și în cazul dispoziției din art. 256¹ C. pen.

Pe acest fond (criticabil), împrăjurarea că legiuitorul nu abdică de la o tehnică legislativă care lasă extrem de mult de dorit, sub aspectul clarității determinării naturii juridice a unor norme de incriminare, cu implicații majore și diferite în interacțiunea acestora cu o sumă de instituții generale ale dreptului penal, reprezintă, în opinia noastră, un alt aspect negativ al modificărilor apportate domeniului penal prin O.U.G. nr. 18/2016.

5.3. Prin art. II pct. 130 din O.U.G. nr. 18/2016, s-a dispus modificarea art. 581¹ alin. 2 C. proc. pen., radiindu-se referirea la art. 83 C. pen. din acel text și înlocuindu-se cu raportarea, corespunzătoare, la art. 82 C. pen.⁶² Modificarea este bine-venită (și mult-așteptată), deoarece materia pe care o reglementează art. 581¹ C. proc. pen. vizează procedura de urmat în cazul anulării instituției renunțării la aplicarea pedepsei, reglementată de dreptul penal material în art. 82 C. pen., iar nu în art. 83, referitor la condițiile în care se poate recurge la o altă instituție penală substanțială, anume amânarea aplicării pedepsei. Este de neînțeles de ce o asemenea modificare nu a intervenit mult mai repede (legislația a conținut reglementarea acestei erori evidente timp de mai bine de doi ani, de la intrarea în vigoare a noilor coduri

⁶¹ A se vedea decizia nr. 9/2015 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție (precit.) și decizia nr. 12/2015 a aceleiași complet / aceleiași instanțe, publicată în M. Of., Partea I, nr. 409/2015.

⁶² Astfel, textul (în materia anulării renunțării la aplicarea pedepsei), dispune, *de lege lata*, că „Dacă constată că sunt îndeplinite condițiile art. 82 alin. (3) din Codul penal, instanța, anulând renunțarea la aplicarea pedepsei, dispune condamnarea inculpatului pentru infracțiunea cu privire la care se renunțase la aplicarea pedepsei, stabilește pedeapsa pentru aceasta, aplicând apoi, după caz, dispozițiile cu privire la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară”, pe când, în forma anterioară, dispoziția făcea trimitere – probabil dintr-o scăpare, regretabilă – la art. 83 alin. 3 C. pen.

în materie penală, la 1 februarie 2014, și până la intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, la 23 mai 2016).

Pe de altă parte, apreciem că este regretabil că legiuitorul nu a profitat de această ocazie pentru a compatibiliza și pe fond, iar nu doar sub aspect strict (și pur) formal, reglementarea penală materială și aceea procesuală penală în domeniul anulării renunțării la aplicarea pedepsei, precum și în domenii apropiate care ridică problema unor incongruențe similare (respectiv: anularea amânării aplicării pedepsei).

Astfel, conform art. 82 C. pen. (care disciplinează „Anularea și efectele renunțării la aplicarea pedepsei”), se dispune că: „Dacă în termen de 2 ani de la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei se descoperă că persoana față de care s-a luat această măsură s-a vădit anterior rămânerei definitive a hotărârii o altă infracțiune, pentru care și s-a stabilit o pedeapsă chiar după expirarea acestui termen, renunțarea la aplicarea pedepsei se anulează și *se stabilește pedeapsa* pentru infracțiunea care a atras inițial renunțarea la aplicarea pedepsei, aplicându-se apoi, după caz, dispozițiile privitoare la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară” [s.n.]. Textul nu dispune nimic, ca atare, cu privire la operațiune consecutivă *stabilirii* pedepsei pentru infracțiunea care a atras anularea renunțării la aplicarea pedepsei și aplicării dispozițiilor privind forma de pluralitate de infracțiuni emergentă. Or, de exemplu, conform art. 83 alin. 1 lit. a) C. pen., reiese că, în caz de concurs de infracțiuni, este posibil pronunțarea soluției de amânare la aplicarea pedepsei în raport de pedeapsa rezultantă stabilită (dar neaplicată).

Prin urmare, ținând cont doar de aceste prevederi, ale dreptului penal substanțial (care disciplinează instituția renunțării la aplicarea pedepsei, ce este o instituție penală cu dublă natură juridică: materială și procesuală), ar decurge că ulterior anulării renunțării la aplicarea pedepsei, cel puțin în caz de concurs de infracțiuni, ar fi posibil (teoretic) dispunerea amânării la aplicarea pedepsei, în raport de întregul ansamblu faptic comis de infractor. Această soluție este, de altfel, una echitabilă și firească, și, în caz contrar, ar ridica problema discriminării între infractorul care a comis un concurs de infracțiuni, toate faptele penale fiind judecate deodată - care are deschis beneficiul amânării la aplicarea pedepsei - și infractorul care a comis mai multe infracțiuni concurente, dar care nu este judecat, deodată, pentru toate faptele penale comise, care obține inițial pentru una / unele dintre acestea,

soluția renunțării la aplicarea pedepsei, dar care nu ar mai putea apoi beneficia de soluția amânării (precum cel lalt infractor), consecutiv anulării renunțării la aplicarea pedepsei inițial acordate și judecării sale pentru toate infracțiunile concurente și vârlite. Mai mult, chiar, s-ar putea aprecia că discriminarea subzistă în raport de faptul că celui de-al doilea nu îi mai este deschis accesul către soluția de renunțare la aplicarea pedepsei pentru întregul ansamblu faptic (precum este posibil în cazul celui dintâi, potrivit art. 80 alin. 3 C. pen.), pentru că art. 82 C. pen. dispune că *se stabilește pedeapsa pentru infracțiunea care a atras anularea renunțării la aplicarea pedepsei, ori, în caz de renunțare la aplicarea pedepsei, nu se stabilește nicio pedeapsă* (spre diferență de ipoteza amânării aplicării pedepsei).

Însă, rezolvare anticipată (posibilul acces către o amânare a aplicării pedepsei, consecutiv unei anulări a renunțării la aplicarea pedepsei) nu este, totuși, posibil, ca efect al dispozițiilor contradictorii (față de art. 82 C. pen.) cuprinse în art. 581¹ alin. 2 C. proc. pen., care statuează expres (și incongruent față de reglementarea substanțială în domeniu) că, ulterior anulării renunțării la aplicarea pedepsei, instanța „dispune *condamnarea inculpatului pentru infracțiunea cu privire la care se renunțase la aplicarea pedepsei*” [s.n.]. Or, soluția condamnării este separat de aceea a amânării aplicării pedepsei, înscriind, a adar, textele penale substanțial și procesual penal în domeniul anulării renunțării la aplicarea pedepsei pe un traseu de coliziune, pe care intervenția normativă asumată de Guvern prin O.U.G. nr. 18/2016 ar fi putut să îl curme, compatibilizând (într-o formă sau alta) aceste prevederi. Inabilitatea legiuitorului (delegat) de a proceda în consecință, ne stimulează, prin urmare, noi critici, față de modificările (și lipsa unora dintre modificările necesare, ale) reglementării penale, aduse (sau nu) prin O.U.G. nr. 18/2016.

Situația este cu atât mai flagrantă în materie de anulare a amânării aplicării pedepsei, unde art. 89 C. pen. dispune expres, în alin. 2, că „În caz de concurs de infracțiuni, instanța poate dispune amânarea aplicării pedepsei rezultante dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în art. 83 [C. pen. - s.n.]. Dacă se dispune amânarea aplicării pedepsei, termenul de supraveghere se calculează de la data rămânării definitive a hotărârii prin care s-a pronunțat anterior amânarea aplicării pedepsei”, în timp ce art. 582 C. proc. pen. statuează, potrivit alin. 3, că „Dacă constată că sunt îndeplinite condițiile art. 88 sau 89 din Codul penal, instanța, anulând sau, după caz, revocând

amânarea aplicării pedepsei, dispune *condamnarea* inculpatului *și executarea pedepsei stabilite* prin hotărârea de amânare, aplicând apoi, după caz, dispozițiile cu privire la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară”. Astfel, în pofida împrejurării că legea penală materială permite explicit, în caz de anulare a amânării aplicării pedepsei, amânarea aplicării pedepsei rezultante emergente, în caz de concurs de infracțiuni, sau în care condamnarea cu suspendarea executării sub supraveghere a acestei pedepse, legea procesuală penală le infirmă (implicit), obligând la condamnare cu executare efectivă pentru pedeapsa rezultantă.

Ar fi fost dezirabil ca legiuitorul (fie el și delegat), să se fi informat asupra propunerilor *de lege ferenda* emise de doctrină asupra acestor chestiuni (o simplă radiere a referirii la *condamnare* și – respectiv – *executarea* pedepsei, din textele procesuale penale indicate, ar fi rezolvat problema)⁶³ - mai ales dacă le-a abordat, formal, în spectrul preocupărilor sale - și să le dea și curs, dat fiind relevanța și temeinicia acestora, ceea ce, din nefericire (dar poate deloc surprinzător), nu a reușit să facă (nici de data aceasta).

Concluzii

O.U.G. nr. 18/2016 constituie un cadru comun pentru o multitudine de modificări / completări ale domeniului penal (substanțial și procesual penal), din care – trebuie afirmat – doar unele respectă imperativul existenței unei situații excepționale, de urgență, care nu suferă amânare în reglementare, altele fiind atașate acestora, deși ar fi putut aștepta parcurgerea firească a procedurii legislative de drept comun (iar nu adoptarea prin ordonanță de urgență). Separat de acest aspect, observăm că numeroase dispoziții de modificare produc, dincolo de consecințele lor directe asupra unui anumit domeniu de reglementare, și consecințe indirecte mai ample asupra funcționării anumitor instituții generale ale dreptului penal, care nu apar întotdeauna a fi fost calculate și urmărite de către legiuitorul delegat. Alături de soluții corecte și mai demult așteptate, prin acest act normativ

⁶³ A se vedea: D. Nițu, „Anularea renunțării și amânării aplicării pedepsei. Incongruența în aplicarea practică”, articol publicat pe platforma de specialitate juridică „Juridice.ro” (a se vedea și revista *Curierul Judiciar*, nr. 3/2014) – materialul poate fi consultat în format electronic, on-line, la adresa de internet: <http://www.juridice.ro/314494/anularea-renuntarii-si-amanarii-aplicarii-pedepsei-incongruente-in-aplicarea-practica.html> (verificat pe 18 iunie 2016).

s-au lăsat, totuși, nerezolvate, numeroase probleme acute, semnalate în mod suficient de doctrină și – deja – de practica judiciară, în timp ce acoperirea unor incongruențe („scorpi” regretabile) s-a efectuat, uneori, doar sub aspect formal, nu neapărat și funcțional / material (substanțial). Mai mult decât atât, o inexplicabil (și impardonabil, la acest nivel) lipsă de viziune ori de cunoștințe de specialitate în materie (...!), determină ca unele din dispozițiile normative introduse în vigoare prin acest act normativ să intre într-o veritabilă opoziție ireconciliabilă cu însuși legitimizele obiective, științifice, care definesc (și după care funcționează) unele instituții / concepte generale ale domeniului penal de referință. Or, este opinia noastră fermă că autoritatea suverană de legiferare a legiuitorului (delegat sau propriu-zis), trebuie să țină cont, în mod obiectiv, de asemenea aspecte ireductibile proprii domeniului de reglementare, presupunând anumite cunoștințe de specialitate.

Suntem de părere că toate aceste aspecte criticabile ale reglementării prin O.U.G. nr. 18/2016 vor trebui avute în vedere, cu maximă atenție și seriozitate, precum și cu responsabilitate asumată, în momentul în care urmează să se ridice problema respingerii sau aprobării acesteia, de către Parlament, prin lege organică, sens în care propunem o aprobare cu modificări, (cel puțin) în unele din sensurile semnalate pe parcursul prezentului material.

